

Gos Mon Endi Eipru Wumb Kin Kindim

*Gos Eim Ek Ka Nipi Eim Nge Kingam Ngang Kin
Sinim Kin Tor Kindim*

¹ Kumb ok, Gos eim oł kanim kanim pei ni, ek kunum kunum pei nipi kin, sinim Jura wumb kin, sinim nge kupenjpin noł kin nirim. Ek ei, Gos nge epi ekii se tonu omba piik nik tor kindimmin wumb kin, nipi ngurum. Ngang kin, sinim kin ngunjung.

² Ba akip kunum poru nimba kunum ei, Gos eim kingam Jiisas kin, ek ka nipi, sinim kin ngurum. Pe Gos eim nge kingam mondpu kin, epi kanim kanim pei sipi kin, eim nge epi tep erpi mułmba. Ei eim Gos kin ouni molkuł kin, mei nin, epi kanim kanim pei erkił.

³ Jiisas nga eim Gos nge tilang owundu nge, min men andan topu kin, nga Gos nge oł kun ka mołum mił, oł ei min men mił andan tonum. Nga Gos eim nge noman dinga nge ek ele, epi kanim kanim pei eririm ei, ambil gii nipi tonu embiłim. Ekii se, eim wumb nge oł kis enjing oł ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi poru nim kin, kapli eim tonu epin konu ele, Gos nge eim angip tunding dinga ele, kun mołum. Gos eim nge noman dinga ele, tep elim konu ele kin, ouni mołum.

*Gos Eim Nge Kingam Ei Owundu Mołpu Kin,
Nga Enjel Ombu Ngonum*

⁴ Nga Gos eim nge kingam Jiisas eim Owundu mendpił, mołpu kin, eim enjel ombu ngonum.

Nga Jiisas nge embe ei am Owundu mendpił tonu pupu kin, enjel nge embe ei to mani kindnim. Nga Jiisas nge embe ka wii mendpił.

⁵ Yi mił, Gos eim enjel kin ek endi nipi, ngunerim mon,

“Nam nge kingam. Akip, na nim nge arnim mił mułmbii.”

Nga Gos ek yi mił endi nipi kin, enjel ngunerim mon ku.

“Na eim nge arim mułmbii. Nga eim nam nge kingam mułmba.”

⁶ Nga kunum ełe, Gos eim nge kingam kumna ei, ya mani mei ełe kindim kin, eim ek yi nim ku.

“Nga na Gos nge enjel pei eim kin men tok erngii.”

⁷ Ba ei Gos eim enjel kin ek yi nirim,

“Na Gos na nge enjel ei er kindip kin, konu pop mił tonu om. Nga na nge kongun wumb ombu er kindip kin, dup anmbił mił mulnjung.”

⁸ Ba nga eim kingam kin Gos eim ek nga yi nim,

“Gos nim nge king peł konu owundu ełe, kunum kunum mulnjii. Na nim oł kun ka ełin oł ei kin, nim nge king peł konu ełe nim wumb tep ka mulnjii.

⁹ Nim oł kun ka oł ei kin, ka piikin kin, noman ngołun. Nga nim wumb lo ek to kindiłim oł ei, nim noman enanim mon mendpił. Yi mił erang, na nim nge Gos nim kin kopung bein top kindind. Kindamb kin, nim wu owundu to kindamb kin, nim ka piilin. Nga nim angnim noł ei, ka piik, yi mił enerngii mon.”

¹⁰ Eim nga ek yi nim ku,

“Nim kumb ok mendpił, nim Owundu molkun kin, mei ełe eririn. Nga nim nge angıl ełe kupu muł ei eririn ku.

¹¹ Nga muł mei ei kunum kunum mulerngil mon; ba nim kunum kunum mulnjii. Nga muł mei ouni, kon alap ok nge mił, tonu omba.

¹² Nga wumb endi konduk oknge ambılpi, mikim makim erpi, si kindmin. Si kindpi kin konduk eipi endi konj kindim ei yi mił, nim muł mei ak tokun kin, yi enjii. Ba ni ninim kunum kunum mołun mił, yi minj molkun kin, nim oł eipi mił enenjii mon. Nga nim nge kung pani ei, poru ninermba mon!”

¹³ Nga Gos eim ek endi nga nipi eim nge enjel endi kin ngunerim mon; ba eim nge kingam kin yi nirim.

“Nim ya na moł konu ełe, angıl tunding dinga ełe mulnjii. Molkun kin, na nim nge opu orung wumb ei eramb kin, nim nge simb ełe, peł epi mił mandring mundmbii.”

¹⁴ Enjel ei nipe mił mołmun? Ei en enim owundu mił molałmin mon; ba en enim Gos nge gui mił molk kin, en enim Gos nge kongun erik. Yi erangin kin, eim kindang ok, wumb nii endi, en enim Gos sipi orung simba nge wumb, paki tungii nge onjung.

2

Gos Wumb Sipi Orung Simba Ei Epi Owundu

¹ Ei yi mił peng kin, sinim Gos nge ek ka keimi ei, Jiisas nirim mił, piinjpin kin, kaplı sinim nga kom sepin kin, dinga ambıl gii ni, ekii sipin er

mułmun. Mon pim kin, simin noman temb nipin kin, sinim Gos ek ka ei si kindpin punmun.

² Yi mił kumb ok, enjel pei Gos nge ek ka ei kun ni tor kindik ei, keimi andan tok, enjing kin, kapli wumb nii endi, lo ek ekii sinarik kin, Gos ek ei piinarik enjing kin, Gos eim wumb ei kin kumep kis ei kun ngum.

³ Ngopu kin, sinim nimbił oł erpin kin, Gos nge kumep kis ei sinermin ei, nga sinim eim kin sipi orung simba nge ninim ek ka ei, buł ngopun kin, piinenjpin kin, kapli sinim yi ku kumep kis simin. Nga kumb se, sinim nge Owundu eim sinim sipi orung simba nge ek ei, ni tor kindim. Pe nga, wumb en enim, eim ek ka ei piinjing wumb ei ni, ek nik tor kindik, sinim ngok ek ei keimi, pa ninmin.

⁴ Nga kunum ełe endi ku, Gos eim ek ni tor kindpi kin, epi dinga kopur andan tum. Topu kin, eim oł ka kopur ni, jep oł kanim kanim erpi kin, to tor kindim. Nga Gos nge Gui Ka epi ka wii ngołum epi ei, eim nge noman ełe ngum ei, sinim andan topu kin, Gos ek ka ei keimi nipi ngum.

Jiisas Sinim Sipi Orung Simba Nge Pułwu

⁵ Pe nga sinim mei konu eipi ełe, ekii se tonu omba ei ninmin. Gos eim nge enjel ei er kindang molk kin, mei konu ełe, tep erngii ninerim mon; ba Gos eim kingam kin yi mił nirim.

⁶ Wumb endi eim Gos nge ek ka ok pułum mił yi ninim,

“Wu nipe wu peng kin, Gos wu ei kin nim noman ngołun? Min wu ei nipe wu peng kin, Gos

nim wu ei kin noman to piikin kin, tep ka en?

⁷ Gos nim wu eririn kunum ei, aninga kopur mani kembis erpi kin, enjel kin mandring kindrim. Nga ekii se, nim wu ei kin tiŕang owundu nin, embe ambiŕ tonu kindkin kin, ngokun en.

⁸ Nga nim epi pei wu ei nge simb eŕe mandring kindkin kin, tep ermbe nge mundun.”

Keimi, Gos eim epi pei wu kin mandring kindpi kin, tep ermbe nge mundum. Mondpu kin, Gos epi endi wu kin mandring kind pendpi kin, endi sinermbe mon. Ba akip kunum ei, sin kinanmin ei, wu eim epi pei tep enim ei mon!

⁹ Ba pe, sinim Jiisas kaninmin. Eim kunum kopur aninga, mani kembis enjel kin mandring mundang muŕum. Muŕang kin, Gos eim king miŕ tiŕang owundu nin, eim embe ambiŕ tonu kindim. Nimbiŕ erang eim koŕpu kin, eim ngenj kumbii sim eŕe, oŕ yi miŕ erim. Yi miŕ erang, Gos eim noman ka ngopu kin, Jiisas wumb pei kin, kuŕmba nge paki topu erim.

¹⁰ Gos erim oŕ ei, ei oŕ kun ka mendpiŕ. Nimbiŕ erang Gos eim epi pei nge puŕwu. Eim epi pei ombu, eim embe ambiŕ tonu kindngii nge eririm. Gos eim noman eŕe kangiŕ ombu pei tu wupu kin, eim nge tiŕang owundu ka wii ei ouni singii. Yi miŕ erang kin, eim Jiisas ngenj kumbii sim eŕe nge, Gos eim wiik turum. Topu Jiisas erang kin, sinim sipi orung simba nge kumna mendpiŕ nin, oŕ kun ka wii mendpiŕ tonu om.

¹¹ Yi miŕ, Jiisas eim wumb oŕ kun ka elim wu ei kin, nga wumb en enim oŕ kun ka wumb tonu onjung ei kin, Ernjing Gos ende moŕum. Yi miŕ

erang eġe nge, Jiisas eim wumb ei, angnan noġ nimba ei, singambil kulerim mon.

¹² Nga Jiisas eim ek yi miġ ninim, “Na nim Gos nge embe eġe nip kin, ek ni tor kindip kin, nam angnan noġ ngumbii. Na golang ni tor kindip kin, enim wumb pei kuġou tungii konu tuk mii memb eġe, nim embe ambii tonu kindmbii,” pa nim.

¹³ Eim nga ek yi nim, “Na nam angim noġ kin ouni Gos kin pii gii nimbii.” Eim nga ek yi nim ku, “Na ya eġe moġ, Gos na ngum kangii ombu kin ouni ni moġmun.”

¹⁴ Yi miġ erang kin, kangii ei ngenj miyem wumb miġ moġmun. Muġangin kin, Jiisas eim yi miġ ku, wumb nge ngenj miyem eġe sipi tonu opu muġum. Eim oġ yi miġ erim ei, eim kuġmba nge erim. Erpi koġpu kin, Seisen wumb koltmun oġ ei nge dinga salim wu ei, eim to kis erpi mani kindmba.

¹⁵ Nga Jiisas oġ yi erpi kin, wumb kan ngii miġ kunum kunum molk kin, kongun wii erik mulnjung wumb ei, eim sipi orung seng kin, wii mulnjung. Nimbii erang wumb ei, en enim kuġngii oġ ei nge, mund mong erik mulnjung.

¹⁶ Yi miġ erang kin keimi Jiisas eim enjel ei wumb miġ mon; ei eim paki tumbii ni pinerim mon; ba eim Eiparam nge sinim tilap wumb ei, paki tumbii ni piinim.

¹⁷ Ei yi miġ, Jiisas eim nge angim noġ moġmun ei miġ, oġ kanim kanim pei eġmin ei miġ ku, eim kin tonu omba. Wang kin, eim kapli, Gos kin kuġmaġ kaġiġim wu num moġpu kin, Gos nge kongun ermba. Erpi kin, eim wumb kin kaimb sipi kin, eim kongun kun ka mendpii er muġmba.

Mulang kin, eim kapli wumb pei nge ol kis ei, kil ngopu si kindmba.

¹⁸ Nimbił erang ei eim ngenj kumbii ei, eim kin tonu wang kin, ol ermba mił, kenmbii ni piipi erim. Yi mił erang kin, ngenj kumbii wumb kin tonu wang kin, ol ermba mił, kenmbii ni piipi erim ei, eim kapli dinga peng kin, wumb ei kin, paki topu ermba.

3

Jiisas Owundu Mołpu Moses Ngonum

¹ Na nge Kraiss kin pii gii ninmin nge angnan noł, enim Gos epin konu ele, mołpu kin en enim mundang eim nge wumb mołmun. Enim Jiisas mołum mił, pii kun erik, eim Gos nge ek se andiłim wu nin, kułmał kalilim wu owundu nin, enim eim kin pii gii nipin kin, eim embe ni tor kindngii.

² Jiisas ei mołum mił Gos eim mondpu kin, eim nge kongun kun ka erpi kin, Gos ek nirim mił ei, ekii sipi, keimi elim. Ei yi mił ku, Moses eim Gos ngii ele ok kongun erim mił, eim Gos nge wumb tiłap kin, ol kun keimi elim.

³ Ba Gos eim ni piim mił, Jiisas eim kapli eim embe owundu tonu pang kin, Moses nge embe mani pum. Nimbił erang wumb endi Jiisas eim ngii tekim wu ei, eim embe tonu pang kin, nga Moses sinim mei wumb mendpił ngii mił, eim embe ei mani punum.

⁴ Yi mił, ngii endeim endeim ni, wumb endi eim takilim; ba Gos eim epi kanim kanim pei eririm pułwu mołum.

⁵ Pe nga Moses eim Gos ngii pei kongun wu mołpu kin, kongun kun ka erim. Erpi kin, Gos nge kongun wu mołpu kin, Gos nge epi kanim kanim ekii se ek nimba mił, ek ei Gos tiłap wumb Esrel kin ni tor kindim.

⁶ Ba Krajs eim Gos nge kongun wu minj mon; ba eim Gos kingam mołum ku. Mołpu kin, eim Gos nge ngii ei tep er mołum wu owundu ei kun ka tep elim. Pe nga sinim pii gii ninjpin kin, ambil gii dinga nipin kin, eim kin ka piipin kin, Owundu orung omba nge kui er mułpun kin, kapli sinim eim nge wumb ngii mił eim tep er mołum mił, sinim mułmun ku.

Gos Nge Wumb Kor Kunum Singii

⁷⁻⁸ Yi mił erang kin, Gos nge Gui Ka ek nirim mił pii kun ermin.

“Akip kunum ei enim Gos ninim ek ei, piik enjing kin, kapli enim noman tuk ełe dinga kindnerngii mon! Ei yi mił, Esrel wumb kumb ok, na nge ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing kunum ei, mei wii sim konu ełe molk kin, na oł ermbii mił, kenmin ni enjing. Erik kunum ełe, en enim noman tuk ełe, dinga kindik enjing.

⁹ Na oł ka wii kanim kanim enj mił ei, kanik kin, kung ngii engki kapli kapli opu purum. Ba nga mei wii sim konu ełe enim nge kupenjing noł ombu, na ermbii mił kenmin ni enjing.

¹⁰ Yi mił erangin kin, na wumb ei kin popuł kis sip kin, nga na ek yi ninj. ‘Enim wumb ei, kunum kunum ei, enim nge noman tuk ełe, oł kis erik punjung. Puk kin na nge oł kun ka noman enerang kin, ekii sinenjing mon.’

11 Pe nam popuł kis sip kin, na ek keimi dinga nip, tonu kindinj. ‘Wumb ei en enim na moł konu ełe, tuk ok na nge kor konu ka wii ełe mulerngii, mon mendpił!’ ”

12 Na nge angnan noł, enim kan kun erik mułngii! Mon pim kin, wu endi enim mołmun konu ełe, tuk mołpu kin, eim noman tuk ełe, kis piipi kin, pii gii ei si kindpi kin, eim Gos kunum kunum mołum Gos ei kin, buł ngopu, ermba.

13 Ba enim kapłi kunum kunum enim wumb endeim endeim ni paki tołum ek ka ei, nik ngungii. Ngok kin, Gos pe akip kunum ei, akip mołum mił, yi erngii. Mon pim kin, wu endi enim tuk mołmun konu ełe mołpu kin, oł kis ek kend topu oł ei erang kin, wu endi nge noman tuk ełe, dinga kindpi ermba.

14 Yi mił, sinim kumb se Krajs kin pii gii ninjpin kin, kapłi pe pii gii ei, ambił gii ni mołpun kin, kapłi kunum poru nimba kunum ei, yi mił enjpin kin, kapłi sinim Krajs kin ouni ende keimi pupun mułmun.

15 Ei Gos nge ek ka ei ek yi ninim,
 “Akip kunum ei, enim Gos nge ek ka ei pii gii ningii. Nik kin, kapłi enim noman tuk ełe ambił gii dinga ninerngii mon! Ei yi mił erang, kumb ok Esrel wumb nam ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing.”

16 Wumb nii endi, Gos ek piik kin, nga buł ngok ekii sinenjing wumb ei, eim nge wumb Moses Eisip konu ełe mulnjung wumb ei, si kindik kin, tor tu wum wumb ei mendpił, oł yi mił enjing.

17 Ei wumb nii endi, Gos en enim kin kung ngii engki kapłi kapłi pei popuł kis sim? Ei eim nge

wumb oł kis enjing ełe nge, en enim kin eim popuł kis sim wumb ei, en enim konu wii sim konu ełe, mani puk kuljung?

¹⁸ Pe wumb nii endi, Gos ek dinga ni tonu mendpił kindpi kin, yi nim. Wumb ei na kor konu ka wii ełe, tuk pu mulerngii mon? Ei wumb nii endi kin ek ninim? Ei wumb kopur en enim, Gos ek to kindik, ekii sinarik enmin wumb ei kin ninim.

¹⁹ Yi mił nga, sinim piinmin ei, wumb en enim Gos kor konu ka wii ełe, kapłi tuk punerngii mon. Nimbił erang wumb en enim, Gos kin pii gii ninenjing mon.

4

Gos Nge Wumb Ei Gos Nge Kor Ka Ei Singii

¹ Pe sinim kin Gos eim ek dinga keimi nipi kin, sinim eim kin konu ka ełe kor mułngii nim konu ei, pe pirał sałim. Pe sinim wumb kopur mund mong ermin. Mon pim kin, sinim wumb kopur mołmun konu ełe, wu endi tuk mułum kin, Gos konu ka ełe, kor mułmun konu ełe, kapłi enerim kin, tuk punermba.

² Yi mił, sinim Krai nge ek ka ei piinpin mił, Esrel wumb ok yi ku piinjing. Ba Krai nge ek ka ei, enim piinjing ei, enim paki tunerim. Nimbił erang en enim, ek ka ei piik enjing; ba en enim pii gii ninenjing mon!

³ Ba pe sinim wumb nii endi Gos kin pii gii ninjpin kin, Gos nge kor konu ka wii ełe, tuk pupun kin, Gos kin ouni kor mułmun. Nga Gos eim ek yi nirim,

“Na nam wumb nge oł kis ełe popuł sip kin, ek keimi dinga tonu kindip yi nir. ‘Pe wumb

ombu en enim ya tuk nam kor konu ka wii eġe ok kor mulerngii mon!’ ” Gos eim ek yi nirim.

Neng kin, ei eim mei ni, epi pei kongun er poru nirim kunum ei, kor mulmbii nirim miġ, pe piraam moġum. Moġpu kin, Gos kor konu ka wii piraam paġim eġe nge eim yi ninim.

⁴ Yi miġ pe Gos nge ek ka ok mon poġ pendrim kunum eġe angii orung nga taġ, eġe nge ek yi nirim.

“Pe Gos eim nge kongun kunum angii orung nga endeim eġe, kongun eririm. Nga kunum endeim eġe Gos eim kor multum.”

⁵ Pe nga Gos ek ka eġe nge yi nirim,

“Enim wumb ei nam kor konu ka eġe tuk ok na kin kor mulerngii mon mendpiġ!” pa nirim.

⁶ Yi miġ erang, wumb nii endi, Gos ek ka ei piinmin wumb ei, Gos kor konu ka wii moġum konu eġe piraam moġum ei, aki topu seng kin, tuk pungii. Nga wumb en enim Gos nirim ek ka ei, ok piinjing; ba Gos nge kor konu ka moġum konu eġe, tuk punenjing mon. Nimbiġ erang wumb ei Gos eim ek ka dinga keimi nirim ek ei piik; ba nga ekii sinenjing mon.

⁷ Pe nga Gos kunum endi tonu kindmbii nirim, “Akip kunum ei mendpiġ tonu kindmbii,” nirim. Nga kindpi erpi kin, Gos ek yi nipi, Deipis kin ngurum ei, kung ngii pei o purum miġ, yi ku ekii se nirim.

“Akip kunum ei Gos nge ek ei piik enjing kin, kapġi enim noman tuk eġe dinga kindnerngii mon! Enim Gos ek ei ekii singii!”

⁸ Ba Josuwa wumb ei tep er sipipi wumb ei kor konu ka eġe, si pang kin kor muġuġangin kin, kapġi Gos nga kunum endi, ekii se kor ka wii muġngii nge, ninenelaŋ mon.

⁹ Yi miġ erang kin, Gos nge wumb ei, en enim Gos nge kor konu ka wii muġngii kunum eġe piram salim.

¹⁰ Yi miġ, wumb nii endi Gos kor konu ka eġe tuk pum kin, kapġi wu ei, eim nge kongun erim miġ, kor muġmba. Ei yi miġ, Gos eim kongun erpi kin, nga kor muġum miġ wu ei, yi miġ ku muġmba.

¹¹ Yi miġ erang, sinim noman dinga kindpin kin, Gos nge kor konu ka wii eġe, tuk bin nipin ermin. Mon pim kin, wumb endi Gos ek ekii sinarpi muġum kin, ok wumb enjing miġ, yi miġ ku Gos kor konu ka wii eġe, tuk punermba mon!

¹² Yi miġ, Gos nge ek ka ei nirim miġ piram paġim kunum kunum konj muġang kin, noman dinga peng kin, wumb kin kongun enim. Gos nge ek ka ei, tui jik anmbiġ taġ tukum salim miġ ei, to mani kindim. Kindang kin, ek ka ei wumb noman tuk eġe, tuk mendpiġ punum. Pupu kin, ei tuk mii memb noman tuk eġe nin, noman tuk gui ei ni, wumb yi miġ ku mok gopsing ni, embiġ sikin ei ni, mok topu kapġi elim. Nga Gos ek ka ei, noman tuk eġe noman to piingii nin noman tuk nge noman enim miġ ei, mok topu kun enim.

¹³ Nga epi endi Gos eririm epi ei, Gos ningiġ eġe, kapġi koi ermba miġ mon. Ba epi pei ei peni eġe, aki topu salim ei, Gos ningiġ eġe, kanpi poru ninim. Neng kin, Gos sinim enmin oġ pei, kanpi piipi kin, mok topu ermba.

Jiisas Sinim Nge Kulmał Kalmin Nge Owundu Mołum

¹⁴ Pe nga sinim nge kulmał kalmin owundu Jiisas Gos nge kingam ei, epin konu ele tuk mendpił pupu kin, Gos kin mołum. Yi mił erang, kapli sinim nge Owundu Jiisas ei, eim kin pii gii nipin kin eim ambıl gii nimin.

¹⁵ Yi mił, sin sinim noman dinga ei pinerang kin, sinim nge kulmał kalim owundu ei, eim sinim kin kaimb sipi piinim. Piipi kin sinim kin ermba mił kenmbii ni piipi erim mił, oł enmin oł ei, kanim kanim pei Owundu kin, yi mił ku tonu om; ba eim oł kis endi eneririm mon! Yi mił erang, eim kapli sinim paki tumba.

¹⁶ Yi mił erang nga, sinim Gos nge king peł ele, noman ka ngołum konu ei, tungu enarpin kin, mandi pupun prei erpin mułmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kaimb sipi kin, noman ka ngopu kin, oł ei, sinim nge embin simba ei, paki tang kin ei simin.

5

Sinim Nge Kulmał Kalim Owundu Jiisas Kaimb Sipi Ngonum

¹ Yi mił peng kin, sinim oł yi mił ełmin. Sinim Jura men ngii kulmał kalim owundu pei, wumb tuk mołmun wumb ei tonu kindik mondułmun. Eim wumb kin, Gos kin tuk mii memb mołpu kin, Gos kongun erpi kin, wumb paki tołum. Tang kin, eim wumb oł kis ełmin oł ei kin, kulmał kalim oł ei nin, epi ka wii ei, Gos kin ngołum ei nge, oł kis kił ngopu, si kindmba.

² Nga eim wumb nii endi, eim Gos oł kun ka pii kun enarpi kin, nga Gos nge oł kun ka ekii sinermba wumb ei kin ek dinga ninarpi kin, giyeng nipi ełim. Nimbił erang ei, eim wu endi ku, eim nge ngenj dinga pinerang kin, eim kaplı wumb pei paki tumba?

³ Nga nimbił erang eim nge ngenj min, noman dinga pinerang kin, kaplı eim Gos kin kułmał kałpi ei, eim nge oł kis erim ei eim mendpił ngunermba mon; ba nga wumb eipi nge oł kis enjing kin, kułmał kałpi ouni ngumba ku.

⁴ Nga kułmał kałiim owundu nge, kongun embe salim. Seng kin, wu endeim ei, eim embe ambił tonu kindpi kin, eim noman ełe kongun ei, ermbii ni piinerim mon. Ba Gos ei eim mendpił, wumb ei to tonu kindpi mundang kin, kongun ełmin. Gos ok erang yi ku, Eron kułmał kałiim owundu nge kongun ei, wii topu kin, oi nipi kin, tonu kindpi mundum.

⁵ Ei yi mił ku, Krais ei eim embe ambił tonu kindpi kin, kułmał kałiim owundu mułmbii, pa ninerim mon. Ba Gos ei eim to tonu kindpi mondpu kin, kongun ei ngum. Ngopu kin, Krais kin ek yi nipi ngum,

“Nim nam nge kingnan. Akip kunum ei, na nim arnim moł,” pa nim.

⁶ Nga eim mon eipi endi ełe, ek yi nirim ku.

“Nim Gos nge kułmał kałiim wu endi kunum kunum molkun kin, wu Melkisirek eim kułmał kałpi ełim mił, nim yi ku ekii sikin er mołun,” pa nim.

⁷ Pe Jiisas eim ya mani mei ełe multum kunum ei, prei erpi, kii sipi kin ke dinga pei nipi kin,

ningiŕ ka mani opu kin, Gos ngurum. Ngang kin, eim piim ni Gos eim kapli eim kuŕmba oŕ ei, si tor simba ni piim. Nga Jiisas prei erim miŕ, Gos piipi moŕpu kin, paki tum. Nimbil erang eim Gos noman eŕe, ekii sim.

⁸ Jiisas eim Gos nge kingam; ba eim ngenj kumbii sim eŕe, oŕ yi miŕ erim ku. Erang eŕe nge, andan keimi mendpiŕ topu, Gos ek nirim miŕ, ekii sipi mendpiŕ er moŕum.

⁹ Pe eim oŕ kun ka mendpiŕ erang kin, wumb Gos kin sipi orung simba. Sipi kin, eim kunum kunum konj muŕngii nge puŕwu tonu om. Wang kin, wumb eim kin pii gii nik kin, ekii sik erngii wumb ei nge, sipi orung simba.

¹⁰ Nga Gos Jiisas eim kuŕmaŕ kaŕiŕim owundu ei, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, eim Melkisirek kuŕmaŕ kaŕiŕim oŕ ei, yi miŕ ku ekii sipi er muŕmba.

Wumb Gos Kin Buŕ Ngok Kin, Orung Pungii Ei Nge, Kan Kun Erik Muŕngii

¹¹ Pe sinim Melkisirek ek ei nge, ek pei paŕim ni piinmin; ba ek ei er kun erpin ni, andan topun kin, enim ngumun ei, ngumun miŕ nenj? Nimbil erang ek dinga puŕ ei, enim pii kun erngii nge, noman pinaŕim wumb miŕ, tonu onjung.

¹² Yi miŕ pe, sin enim wumb kin kengip ek kunum olt andan topun kin, enim wumb eipi kin, kapli andan tungii. Ba wumb endi enim kin kengip ek ei, andan topu kin, Gos ek ka mong kumna ei, andan topu enim ngumba. Ei yi miŕ, pe enim kuni mendpiŕ miŕ nungii; ba enim kapli

enanin mon. Ba enim yi mił, am to nok ei, minj nok molk pungi.

¹³ Yi mił, wumb nii endi am to nok numba wumb ei, eim dinga pinerang kin, kangil kembis mił, piram mołum. Nga wumb ei, Gos nge oł kun ka oł ei, piik kun enanmin mon.

¹⁴ Ba kuni mendpił nołmun wumb ei, en enim tonu wangin kin, wumb dinga mołmun. Nga wumb dinga ei, kapli oł kis min, ka salim oł ei, kenmin ni piik enjing. Nimbil erang en enim oł kun ka ełe, minj molk pulmun.

6

Sinin Kraiss Kin Pii Gii Ei, Ambil Gii Nipin Mułmun

¹⁻² Yi mił pe, sinim Kraiss nge ek ka kumna nge kengip ek kembis kembis ei, piram mula-rpin nga ek ka dinga pule ei, piipin kin, er mułmun. Mułamin kin, wumb dinga mił tonu opun mułmun. Sinim ngii tumunj mił kunum kunum pulanmin mon. Pule ei yi mił, sinim kumna ek ka kembis kembis ei, noman tuk ełe ak topun piimin ni, ek ka ei, sinim buł ngopun kin, oł kis enjpin oł ei, noman konj ka pinałim mił ełe piram mulermin mon. Nga ek ka kembis kembis kumna ei Gos kin pii gii nimin ni; ek ka ei, kengip ek kanim kanim noł was ni wumb peng noł pendik ngok enmin oł ei ni; nga angil tonu peng ełe ambilk Gos Gui Ka simin ni prei erngii ei ni; nga enim wumb kolk kin; nga konj tonu ok angk mołmun ei ni; nga kos owundu piipi kumep kis kunum kunum singii nge ek ei mendpił piik kin, mulerngii mon.

³ Sinim oꞑ yi minj er mułmun ei, Gos eim sinim nge andłam ei aki topu nim kin, kaplı oꞑ yi ermin.

⁴ Yi mił, wumb en enim nge noman tuk aki tok kin, Gos kin orung ongii ei, kaplı enanim. Wumb ombu en enim Gos ek ka keimi ei, piinjing wumb ei, en enim Gos noman ka epi ei, tonu epin konu ełe sałim ei sinjing. Sik kin, nga en enim Gos nge Gui Ka epi ka wii ei, mok to sinjing ku.

⁵ Nga enim Gos ek ka ei piinjing kin, ei ka wii ni piingii. Nga Gos nge mei ka wii ełe, noman dinga ei, tonu omba mił ni piinjing ei, ka wii ku ni piingii.

⁶ Ba wumb en enim Gos kin buł ngok kin, en enim oꞑ kis enjing ei, kaimb si piik kin, buł ngok, si kindnanmin. Nimbił erang wumb kopur en enim, Gos eim kingam ei, ond peri ełe birim bup mił, nga to kundnjung. Nga eim wumb mulnjung konu ełe wumb ei, kumb ełe nga ambił gii nik erangin kin, singambił sipi piim.

⁷ Ei yi mił peng kin, mei konu kembis endi sim ei, konu kumb pei topu, mani om. Opu kin, mei er ka erpi tonu wang kin, kuni mong ka topu kin tonu opu mułmba. Mułang kin, aka pin kuni ei, wumb telnjing wumb ei, paki tang kin, Gos eim erang kin, aka pin ka wii mił tonu omba.

⁸ Ba aka pin ei, kan gal kanim kanim ei tonu wang kin, kaplı ei mei er kis enim. Erpi kin, Gos nge ningił ełe mandi topu, kis erpi kin, ekii se mendpił dup mił nopu poru nimba. Mei poru nipi kin, yi mił ku, wumb oꞑ kis ełmin wumb ei, poru nimba ku. Ba wumb oꞑ kun ka ełmin wumb ei, Gos kin epi ka wii singii.

⁹ Ba pe sin ek embin endi enim kin yi ninjpin

kin, na nge wumb puł ombu enim, Gos ek ka ei, enim buł ngok, si kindnerngii mon; ba sin keimi piinmin ei, epi ka wii oł ei nge, Gos enim sipi orung simba.

¹⁰ Yi mił, Gos eim oł kun ka ełim nge pułwu mołpu kin, en enim kongun ok enjing oł ei, Gos eim ouru ninermba mon. Nga enim noman ngonmun oł ei nge, andan tok, eim kin ngunjung kin, enim engnjing noł, Gos kin pii gii ninmin wumb ei, paki tok kin, nga yi ku erik mołmun.

¹¹ Pe sinim noman owundu endi to piimin ei, enim endeim endeim ni, noman dinga kindik ei, minj pepi pang kin, kunum poru nimba kunum ei, poru nimba. Pe enim Gos nge ka wii endi kenmin ni, piinmin kui erik mołmun ei, keimi tonu omba ei kenmin.

¹² Yi mił enim kongun enarik kin, ten kulerngii mon. Ba enim wumb pii gii nik kin, ten kularik enmin oł ei, yi mił enim ekii sik erngii. Erik kin, Gos ok ek nipi ngumbii nirim mił epi ei, kunum olt kui er molk pangin kin, ngang singii. Nga enim yi ku, wumb ombu ełmin mił erngii.

Gos Eim Keimi Piipi Kin, Ek Keimi Dinga Ele Nge Pii Gii Nimin

¹³ Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi, Eiparam ngurum ek ei, oł nipe oł endi ermbii ni piirim oł ei, nga Gos eim kin nirim. Kunum ele wumb endi eim owundu mołpu kin, Gos kamb mani kindneririm mon. Kindnarpin kin, nga eim ek keimi dinga ni pendrim ei, eim nge embe ele piipi kin, nirim. Nirim ele nge, dinga ngołum.

¹⁴ Ngang kin Gos eim Eiparam kin ek yi nirim, “Na ek keimi dinga nim kin ni pendinj ei, na ek

ka wii endi nip ngamb kin, nim nge kupanim noł wumb tilap ei, pei tonu ok mułngii,” pa nim.

¹⁵ Nga wu Eiparam eim kunum olt ten kularpi kin, kui er mołpu kin, Gos eim kin ek keimi dinga ni pendrim mił, epi ngumbii ninim epi ei, ngang sirim.

¹⁶ Pe wu endi, eim ek keimi mendpił dinga tonu kindpi endi ermbii niłim ei, eim wumb endi, eim embe tonu pułum wu owundu ei kin ek dinga ouni piipi niłim. Pe ek keimi mendpił niłmin ek dinga ei, en enim wumb kin ek orung orung mił niłmin ek ei, pandi tok poru ningii.

¹⁷ Yi mił erang, kumb ok Gos eim noman eł oł endi ermbii niłim oł ei, eim nipi peni ełe kindpi kin, wumb nii endi ek keimi dinga nipi kin, nipe epi endi simba niłim oł ei, si kindnalim mon mendpił. Yi mił peng, eim ek keimi dinga ni nga eim nge embe ni pendilim ek ei, epi ka ei kin, pep ende kindilim.

¹⁸ Yi mił, pe epi kei dinga salim epi ei, to eipi eipi kindpi kin, enermba mon. Gos eim ek keimi dinga mendpił nipi, tonu kindpi kin, nga eim ek kend topu enermba, mon mendpił! Oł ei, sinim wumb noman tuk ełe, er dinga kindang kin, sinim sikir pupun kin, Gos mołum konu ełe mandi pupun mułmun. Yi mił erang, sinim nge noman tuk ełe, Gos nirim mił epi ka wii ei, ambil gii nipin kin, kui er mułmun.

¹⁹ Pe Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, yi mił noł sip si pendngii erik kin, epi wurup nipi, kan kin ambil gii niłmin epi ei mił, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, sinim noman tuk ełe, yi mił ambil gii nipi, dinga ngumba. Ngopu kin sinim kui er

mołmun epi ei, nga ambil gii nilim wu owundu ei yi mił eim pupu kin, Gos nge men tołmun ngii owundu nge, palting ka wii mendpił ei nge, alap owundu tukrung pandi to sim konu ełe pum.

²⁰ Pupu kin, palting ka wii ei, Jiisas kumb se, men ngii ełe tuk pupu kin, andłam aki topu seng kin, sinim kin paki tumba nge pum. Pupu kin, nga yi ku, eim kułmał kałiim wu owundu Melkisirek kułmał kałiim nge tiłap ende mił, eim kunum kunum tonu opu mułum.

7

Gos Nge Kułmał Kałiim Wu Owundu Melkisirek

¹ Yi mił ku, wu ei Melkisirek eim Seilim konu ełe wumb ombu nge wu king mołpu kin, nga Gos nge kułmał kałiim wu owundu ei, eim Gos Owundu eim am ei tonu mołpu kin, Gos nge kongun elim. Nga wu Eiparam eim, kumb ok opu erpi kin, king wumb to kondpu kin, eim ngii konu orung pum. Pang kin, wu Melkisirek eim andłam ełe, Eiparam kanpi kin, nga noman epi ka wii ei ngurum.

² Ngopu kin, Eiparam eim opu erpi epi orung sim epi pei engki sałiim ełe ei, endeim sipi kin, Melkisirek ngurum. Pe nga wu ei, Melkisirek ei, eim embe pułe yi mił nilmin, “Wu king kun ka wii mołulum wu” pa nilmin. Pe nga eim Seilim konu ełe nge wumb king multum ku. Nga eim embe puł nga endi yi mił pałim ku. “Wu king noman emin ngołum wu,” pa nilmin.

³ Pe Melkisirek nge mam arim tał ei nge, endi molalmbił mon. Nga eim nge kupam noł ei nin, am kangił kembis kunum molk endik ei,

endi mulerik mon ku. Nga kulk kunum ei, endi mulerik mon ku. Ba eim Gos nge kingam mił, eim Gos nge kułmał kałiłim wu kunum kunum mołulum.

⁴ Pe enim keningii ni, eim wu owundu mołum mił, ei keningii. Nimbił erang Eiparam sinim nge kupenjpin owundu ei, epi nipe epi engki sim epi ei, endeim Melkisirek ngopu poru nim.

⁵ Nga Liiwai nge kingam noł ei, wumb kopur en enim kułmał kałiłmin kongun ei, lo ek ełe yi nik ngołmun ei, en enim wumb tiłap ei, epi engki sałiłim epi ei, endeim Esrel wumb kin ei siłmin. Nga Esrel wumb ei, en enim wumb mei tiłap ende wumb ei, en enim epi yi ku siłmin. Nga en enim Eiparam nge kingam noł mołmun. Ba Liiwai nge wumb ei, Esrel wumb kin engki epi sałiłim ni epi endeim ni yi ku siłmin.

⁶ Ba wu ei Melkisirek wu owundu mołpu kin eim Liiwai nge tiłap ende mił mon; ba epi engki sałiłim eim epi endeim sipi kin, Eiparam wu owundu yi ku epi ka wii ngum ei, Gos ek keimi dinga nipi ngumbii nirim mił, ngang sim.

⁷ Yi mił sinim piinmin, wumb endi eim epi ka wii ngołum ei, wumb molk tonu owundu pułmun. Nga wumb endi eim epi ka wii siłim wu ei, mołpu kin, mani mił pułum.

⁸ Ya ełe nge, Gos kin kułmał kałiłmin owundu kunum kunum konj molalmin wumb ei, epi endeim siłmin. Ba nga wu eipi endi, Melkisirek Gos nge ek ka mon poł pendnjing ei, eim kin yi ninim. Eim wu konj kunum kunum mołulum wu nga ei epi endeim siłim ku.

⁹ Nga Eiparam eim epi engki sałiłim epi ei,

Melkisirek kin, kumep endeim ni ngołum. Nga sinim yi mił nimin; Liiwai nge wumb ei, Eiparam kingam noł kin epi engki sałiim epi ei, endeim siłmin ei, Eiparam kin kumep endeim ngo pendik kin, epi ei siłmin ku.

¹⁰ Nimbil erang, pe Liiwai eim mengnerik kunum ełe, oł yi mił erik. Ba eim ek nirim ei, eim kupam noł, Eiparam nge ngenj ełe, tukrung mił multum kunum ei, ek nirim ei, Eiparam eim Melkisirek kin, andłam ełe kan sikił kunum ei, ek ei nikił. Yi mił nikił, wu Liiwai eim epi engki sałiim ei, endeim epi sipi kin, wu Melkisirek yi mił ngurum ku.

Jiisas Melkisirek Mił Mołum

¹¹ Kumb ok, Liiwai nge tiłap ei, Gos nge kułmał kałiimin wumb molk kunum ełe, lo ek nipi kin, Esrel wumb ngurum; ba wumb ombu oł kun ka oł ei, enałmin mon. Pe Liiwai nge tiłap wumb ei, Gos kułmał kałiimin wumb molk kin, kongun erangin kin, ka wii mołpu nim kin, kapli nga wumb eipi endi opu kin, Gos nge kułmał kałiim wu owundu endi mulermba mon. Ba nga wumb nii endi, Gos nge wu owundu mułum ei, Melkisirek eim mułangli nim mił, ei mołum; ba Liiwai nge tiłap ei Eron nge tiłap mił mon.

¹² Yi mił nga, Gos nge kułmał kałiim wu owundu ei, to eipi eipi kindpi nim kin, kapli kułmał kałiim wu owundu nge, eipi endi tonu omba. Opu kin, kapli nga lo ek ei, to eipi eipi kindpi kin, kongun ei, tep ermba ku.

¹³ Yi mił, sinim nge Owundu Jiisas epi ombu nge, ek ninim ei, eim wumb tiłap eipi endi nge

mołmun. Molk kin, wumb tilap ei kin, Gos nge kułmał kałiim wu owundu nge kongun tonu ok kin, endi mulałmin mon.

¹⁴ Yi mił, pe wumb pei piinmin ei, sinim nge Owundu ei, Jura nge wumb tilap ele tonu om. Wang kin, Moses eim wumb tilap ei kin, Gos nge kułmał kałiimin wumb mułngii, pa ninerim. Ba Jiisas kułmał kałiim wu owundu lo ek konj endi ei tep er mołum.

Nga Gos Nge Kułmał Kałiim Wu Owundu End Eipi Ei, Melkisirek Mił Mołum

¹⁵ Yi mił, sinim kun keimi piinmin ei, wu endi eipi tonu opu kin, Melkisirek kułmał kałiim wu owundu ei, mił mołum.

¹⁶ Mołum wu ei, tilap min miyem ende wu ei, to tonu kindik kin, kułmał kałiim wu owundu ni tonu kindik kin, lo ek nirim mił mundnenjing mon. Ba eim nge noman dinga ei, konj kunum kunum mołum ele nge erpi kindang kin, kułmał kałiimin wu mił mułum.

¹⁷ Yi mił, Gos nge ek ka mon poł pendnjing ei, eim kin ek yi ninim,

“Nim Gos nge kułmał kałiim owundu kunum kunum mołun ei, Gos nge kułmał kałiim wu owundu Melkisirek multum mił, ekii sikin mołun.”

¹⁸ Nga sinim piinmin ei, lo ek ok nge ei, orung kind si kindim. Nimbil erang ei dinga pinałim nin, nga sinim paki tunałim, mon ku.

¹⁹ Yi mił, Moses nge lo ek ei epi endi kapli er kun mendpił enermba mon. Pe nga Gos eim andłam konj endi ei, sinim kui er mułamin kin, sinim kin tuk tu wunum. Tu wupu kin, andłam ei, lo ek ei

to mani kindim. Kindang eġe nge, sinim kapġi Gos kin mandi opun muġmun.

²⁰ Nga Gos eim Jiisas kuġmaġ kaġiġim wu owundu nipi kin, to tonu kindpi mundum ei, wii miġ to tonu kindpi, mundnerim mon. Eim ek keimi ni tonu kind pendpi kin, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, kuġmaġ kaġiġmin wumb ok nge ei, ei yi miġ mon.

²¹ Ba Jiisas eim, Gos nge kuġmaġ kaġiġim wu owundu tonu opu, yi miġ muġang kin, Gos eim ek keimi nipi kin, er kindpi mundum. Nga Gos Jiisas kin, ek yi nim,

“Owundu ek keimi ka ni, tonu kind er pendim. Eim nga eim noman eġe, nga ak topu kin, endi eipi miġ, endi pinermba mon. ‘Nim Gos nge kuġmaġ kaġiġim owundu kunum kunum moġun.’ ”

²² Yi miġ, sinim keimi ni piimin ei, Gos nge ek dinga konj ni pendrim miġ ei, Jiisas kin nirim. Nirim ek ei, keimi mendpiġ ka wii mendpiġ paġim. Pepi kin, Gos Eiparam kin nirim ek dinga ok nge ei, to mani kindnim.

²³ Nga kumb ok, kuġmaġ kaġiġmin wumb endeim endeim ni tonu ok, kolk nga eipi tonu ok, yi erik pei mulnjung; ba en enim kunum kunum kongun kapġi enanmin. Nimbiġ erang en enim koġuġmun. Kolk kin, nga kunum kunum konj molaġmin.

²⁴ Ba pe Jiisas eim kunum kunum moġum. Nga Gos nge kuġmaġ kaġiġim owundu nge kongun ei nge sipi kin, wumb eipi endi kin, ngunermba mon; ba eim endeim kunum kunum erpi moġuġum.

²⁵ Yi miġ nga, eim oġ yi miġ kapġi ermba. Erpi pe nin, nga kunum kunum, wumb nii endi ei, eim

kin ok Gos kin mandi ongii wumb ei, sipi orung simba. Nimbił erang, Jiisas eim kunum kunum mołpu kin, Gos kin prei erpi kin, wumb ongii wumb ei, paki topu mołulum.

²⁶ Yi mił, pe Jiisas eim Gos nge kułmał kałiim owundu mołpu kin, sinim kin epi endi simin ni piimba ei, paki tołum. Nimbił erang Jiisas eim wu kun ka wii mendpił mołpu kin, nga eim oł kis endi ei, eim kin pinałim mon. Jiisas eim wu kun ka mendpił mołum. Mołpu kin eim oł kis endi enarpi kin, Gos eim wumb oł kis erik mołmun wumb ei kin, to eipi kindpi mandi molałim mon. Gos eim epin konu ełe, to tonu mendpił kindang mołum.

²⁷ Kumb ok, kułmał kałiimin wu owundu ei, kunum endeim endeim ni kułmał kałiimin. Kumb se, kułmał kałiimin wumb en enim oł kis ełmin ei kin, kalk ngołmun. Nga wumb pei nge, oł kis enjing mił kulk oł kis ei, si kindngii nge, erik ngołmun. Ba Jiisas ei, oł yi nge enerim mon. Eim kułmał kunum endeim mendpił, wumb oł kis enjing ei nge mendpił, kałpi ngum. Ngum ei, Gos kin ei eim mendpił, noman konj kałpi kin, Gos kin ngum.

²⁸ Moses nge lo ek ei wumb nii endi Gos nge kułmał kałiimin owundu wumb mił mułangin ei, dinga pinałiim wumb ei to tonu kindrim. Ba Gos nge ek ka keimi ni pendrim ei, lo ek ekii sipi kin, tonu opu kin, nga Gos nge kingam eim to tonu kindpi mundang kin, eim kapłi mendpił, kun ka mendpił tonu wang kin, kunum kunum mołulum.

8

Jiisas Sinim Nge Kułmał Kałiim Owundu Mołum

¹ Pe kapli kumna ek puḷe sinim ninmin ei yi miḷ; sinim nge Gos kin kuḷmaḷ kaḷiḷim owundu na ninj miḷ, owundu yi miḷ moḷum. Moḷpu kin, pe Jiisas eim Gos Owundu king nge peḷ kumb eḷe nge, angil tunding nge dinga eḷe, tonu epin konu eḷe moḷum.

² Pe Jiisas eim Gos nge kuḷmaḷ kaḷiḷim Owundu moḷpu miḷ, paltng konu ka wii eḷe moḷpu kin, kongun er moḷum. Er moḷpu kin, kongun ei Gos men toḷmun ngii keimi epin konu eḷe sipi tonu kindim. Kindpi kin, ei wumb endi kapli angil eḷe kongun ei, si tonu kind enenjing mon. Ba Owundu ei, eim mendpiḷ men ngii ei erpi kin, tonu kindang engim.

³ Yi miḷ erang, Gos nge kuḷmaḷ kaḷiḷim Owundu mei konu eḷe, si tonu kindpi mundum kin, wumb pei en enim ka wii epi ni, nga kung ni, epi kuḷmaḷ kalk Gos ngoḷmun. Ei yi miḷ ku, sinim nge Gos kuḷmaḷ kaḷiḷim owundu ei, eim epi endi sipi kin, kuḷmaḷ kaḷpi, Gos kin ngumba ku.

⁴ Pe Jiisas eim ya mani mei konu eḷe, muḷmbii niḷang kin, eim Gos nge kuḷmaḷ kaḷiḷim owundu muleḷang. Nimbiḷ erang wumb en enim Gos nge kuḷmaḷ kaḷiḷmin wumb en enim nga muḷangan kin, epi ka wii ei, Jura wumb lo ek eḷe nirim miḷ, yi eḷmin.

⁵ Pe wumb en enim Gos nge kuḷmaḷ kaḷiḷmin wumb ei, en enim ei tonu epin konu eḷe, men ngii kun ka eḷe min men mon eḷe nge, piik kin eḷmin. Ei yi miḷ, Moses eim oḷ ende miḷ eḷim kunum eḷe, eim alap ngii tonu kindpi kin, tekmba eririm. Eririm kunum eḷe, Gos Moses kin ek ni ngopu yi nirim,

“Pe nim epi kanim kanim pei enjii ei, nim pii kun erkin enjii ei, yi mił epi pei na nim tonu komung ełe mułun konu ełe, na mon endi andan tunj ni, yi mił enjii.”

⁶ Ba akip Krais Gos nge kułmał kalılim Owundu nge kongun mundum ei, am tonu pupu mołpu kin, ok nge wumb eipi Gos nge kułmał kalımin wumb mołmun ei ngonum. Nimbił erang Jiisas eim wumb kin Gos kin mołmun konu ełe, tuk mii memb ełe mołpu kin, Gos ek dinga nipi kin, pendrim ei, kun erpi kin, ei am ka wii mendpił mołum ei, lo ek ok nge, to mani kindim. Nimbił erang Gos eim ek ni pendrim mił, ekii se tonu omba epi ka wii mendpił erpi kin, oł nge lo ek ei to mani kindim.

⁷ Yi mił, pe kumb se ek dinga ni pendrim mił wumb pendnjing kun mendpił piłang kin, nga ekii se ek dinga ni pendrim mił, konj endi ei enenelang.

⁸ Ba Gos eim nge wumb oł kun pinerim mił, oł kis enjing ei kanpi kin, eim kunum ełe ek yi nim, “Nga ekii se kunum endi tonu omba ei, na Esrel wumb tilap ni, Jura wumb tilap ouni kin, ek ni pendip kin, ek konj endi nip ngumbii,” ni Owundu yi nim.

⁹ “Ba na ek konj ni pendip kin, ek ei, en enim nge kupenjing noł kin, na ek dinga ni pendir ei, yi mił mon. Pe kunum endi, na nam en enim Eisip wumb nge mei konu ełe angil ełe, si tor sip kin, sipir. Nga wumb ei, en enim na ek dinga ni pendir ei, ekii sik piik enenjing mon. Yi mił, pe wumb ei, en enim oł yi mił enerangin kin, na en enim kin buł ngur,” pa ni, Owundu eim ek yi ninim.

¹⁰ Nga Owundu ek nga yi ninim, “Akip kunum ei poru neng kin, kapli nam ek dinga ei, Esrel wumb kin nip ngumbii ei, ek konj dinga yi mił. ‘Nam nge lo ek konj ei, en enim kin noman ełe kindmbii. Nga nam lo ek konj ei, en enim noman tuk ełe, mon poł pendmbii ku. Pe nga, na en enim nge Gos mułmbii. Nga wumb ei, en enim nam nge wumb mułngii.’

¹¹ Nga wumb endeim endeim ei nge, en enim wumb ende paki tok ek emb tok ngunerngii mon. Nga en enim mei ełe, angnim noł wumb ende, ek ni ngunerngii mon. Enim Owundu nge piingii! Nimbił erang wu endi enim nipi ngunerim; ba enim na kin piingii. Piik kin, kangil kembis nin, wumb dinga mendpił ouni, na kin minj piingii.

¹² Yi mił, na wumb en enim pund mong enjing ei, na kaimb kułup kin kil ngumbii. Nga na en enim oł kis enjing ei, na si kindip kin, nga noman to piinermbii mon!” Owundu yi nim.

¹³ Pe Gos ek dinga ni pendrim mił, ek konj ei nge, Gos ek dinga kumna ei erang kin, ok nge mił tonu om. Pe epi nipe epi endi ok nge pim ei, tukui aninga kopur pepi pupu kin, poru nimba. Nga yi ku kumna dinga ek ok nge mił tonu om ei, poru nimba ku.

9

Ya Mani Mei Ełe Nin, Tonu Epin Konu Ełe Nin, Men Tołmun Oł

¹ Pe kumb se ek dinga ni pendrim mił nge, men tołmun oł dinga ei nge, ni ngurum nin nga Gos men tołmun ngii ei, ya mani mei ełe sałim ku.

² Yi mił nga alap ngii endi angliim. Angpi, alap ngii ei andaring konu ełe palting kun ka niłmin ei salim. Sepi kin, palting tuk ei, dup alam nin peł endi nin, bres ei, Gos kin ngołmun ei nge, peł ełe salim.

³ Nga ernding tuk ełe, alap nga endi salim. Palting ei, am konu ka wii mendpił niłmin ei salim.

⁴ Seng kin, palting tuk konu ełe kułmał nge kumo ei, eskił mur ka tołum epi ei, ku gol sik ełmin. Nga tuk ond pous ełe nge, Gos nge ek dinga ni pendrim ełe, ku gol pei torung ełe, kum to pandi tum. Nga ond pous tukrung ełe, ming endi ku gol ełmin ei, tukrung ełe kuni kembis 'mana' niłmin, kuni ei nin, Eron nge dolu endi ei, mun mił ołulum ei nin, kom ku tał kun mendpił salim ei, Gos nge mon lo ek Moses ngurum ei ni, pol pendrim nge salim.

⁵ Nga tondrung ond pous peł ełe, enjel mił tał moke ka wii ngokuł Gos mołum konu ełe mił, ni piikił pandi tonmbuł. Tokuł kin, enjel mił nge kong mandring ełe, oł kis enjing ei nge miyem ei, kil ngopu si kindmba mił, konu ełe salim. Ba pe oł epi ombu ei kin, puł pei ni tor kindip kin, mon pulermbii mon!

⁶ Pe epi ombu pei poru neng kin, Jura wumb kułmał kałiim wumb en enim alap ngii ełe, palting andaring ełe nirik puk kin, nga anda ok erik kin, en enim nge kongun erik kin, Gos kin men tok ełmin.

⁷ Ba kung ngii endeim ni kunum ełe, men tołmun ngii kułmał kałiimin owundu ei, eim endeim mendpił, alap ngii palting ka wii mendpił am ei, eim nirikring pułum; ba eim tuk ełe wii

punalim mon. Nga eim kung miyem ei, Gos kin kułmał kałpi ngolum. Ngopu kin, eim oł kis elim ni, nga wumb oł kis pii kun enarik elmin ei, kil ngopu si kindmba nge men tołum.

⁸ Ele nge Gos nge Gui Ka ei, sinim men tołmun ngii pule ele andan topu ngonum. Ngang kin, sinim wumb pei piinmin ei, alap ngii palting kumb ele kongun piram pałim kapli sinim piinmin ei, men tołmun ngii palting kun ka mendpił ei, ondu ei aki tunerim mon.

⁹ Nga men tołmun alap ngii ei, akip nge min men kunum ele mił, sinim andan topu ngonum. Ngopu kin men tołmun alap ngii kułmał kałiłmin wumb kung nin, epi ka wii ei, dup kalk kin, Gos oł kis si kindmba nik ngonmun. Ba oł ombu pei men tołmun wumb nge noman tuk ele, oł kun ka mił erpi kin, paki topu ei, kapli enermba, mon mendpił!

¹⁰ Ba oł ok nge kułmał kałiłmin oł ei, lo ek ei epi nipe epi endi nołmun kuni min, noł nungii min, nga wumb ngenj noł was kanim kanim erngii min, oł eipi kopur enerngii nge niłmin oł ei, ngenj torung minj ele nge, lo ek niłmin. Oł ei nge erik mułangin kin, ekii se Gos Krai kułmał kałiłim Owundu to tonu kindpi mundang kin, oł kun ka wii oł mił erpi kin, to tonu kindim.

Krais Eim Nge Miyem Kułmał Kelim

¹¹ Ba kunum ele, wu Krai ei eim kułmał kałiłim owundu mołpu kin, oł ka wii epi ei, Gos eim ek keimi dinga ni pendim mił, tonu om. Wang kin, Krai eim alap men ngii mił konj endi, tuk pum men ngii ei, Gos kin pungii nge ngii ei, ka wii

mendpił. Ok nge alap men ngii ei, mił mon. Nga men ngii konj ei, wumb angil ełe enenjing mon. Nga ya mani mei ełe nge epi mon ku. Ba Jiisas men ngii ei, Gos mołum konu ełe sałim.

¹² Pe nga Kraiss eim men ngii nge palting kun ka mendpił ełe mił tuk pum; ba eim kung meme nin, kung kou wał nge miyem ełe, tuk men ngii ełe sipi punerim mon. Ba eim kołpu kin, eim nge miyem mendpił mił, kułmał kałiim ełe nge, kunum endeim mendpił, men ngii ełe sipi kin tuk pum. Pupu kin, sinim Gos kin sipi orung sim ełe nge, sinim kunum kunum konj mołmun.

¹³ Yi mił peng kin, kung meme nin, nga kung kou pełe miyem ei kin, kung kou wał ei, dup kalk, dup sik kin, Gos ngangin kin, wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindmba mił nik enjing.

¹⁴ Ba Kraiss eim miyem dinga ei, oł yi nge ei, to mani kindim. Kindpi kin, eim oł kun pinałim oł ei nge, eim endi pinerim kin, Kraiss eim dinga Gos Gui Ka kunum kunum mołum ei, eim kin sipi kin, Gos kin kułmał kałpi kin, noman konj ngum. Ngopu kin yi mił, Kraiss eim miyem dinga sinim ngenj torung ełe kil ngonerim mon; ba eim miyem ei, sinim noman tuk gui ełe epi konj epi pinałim ei, kil ngopu si kindim. Yi mił erang, Gos kunum kunum konj mołum Gos ei, eim sinim dinga ngang kin, eim nge kongun er mułmun.

¹⁵ Yi mił erang, Kraiss eim Gos wumb kin tuk mii memb ełe, paki tołum nge pułwu mołum. Mołpu kin, eim ek konj keimi dinga er pendim ek ei nipi kin, er dinga kindim. Kind erpi kin, eim kołpu, enim Gos kin sipi orung sim. Sipi kin, wumb enim oł kis oł ok nge ei, ek ni pendrim mił er mulnjpun

ei, si kindpi kunum ɛɛ, wumb pei Gos ni pendrim miɓ wumb ei, Gos ekii sik onjung. Wangin kin, wumb ei Gos noman konj ngumbii nirim miɓ, ei ngang sik kin, kunum kunum ka muɓngii.

¹⁶ Pe wu endi eim ekii se kuɓmbii ni piipi kin, eim ek dinga nipi kin, kingam nii endi, na nge epi pei simba ni piipi kin, eim embe endi poɓ pendilim miɓ, ek dinga keimi ni pendrim miɓ kingam ei siɓim. Nga eim arim ek ni pendrim miɓ, wumb pei piyangin kin, eim arim kuɓang kin, kapli eim arim nge epi eim ei, kingam pei simba.

¹⁷ Nimbiɓ erang wu endi ek ni mon poɓ pendrim miɓ, wu ei kuɓum kin, ek mon ei, mong keimi pimba. Ba wu ei ek ni mon poɓ pendrim miɓ wu ei, konj muɓum kin, eim ek dinga ni pendrim ek mon dinga ei, wii miɓ pepi kin, kingam paki tunermba mon.

¹⁸ Ei yi miɓ ku, oknge ek dinga ni pendrim miɓ, kung endi konj piram peng kin, kapli ek dinga ei wii miɓ pim; ba wumb en enim ka endi tok kin, miyem sik, bein tok kin, kumb se ek ni pendilmin miɓ ek mon ei, er dinga kindmin nik elmin.

¹⁹ Pe nga kunum ɛɛ, Moses eim Jura nge lo ek ei, pei ni tor kindpi kin, wumb ngang kin, kapli eim kung meme nin, kung kou waɓ to kondpu kin, miyem ei sipi kin, noɓ se ende kindpi kin, nga eim ond kirang kanim endi miɓ sipi kin, nga kan kundii miɓ epi endi sipi kin, miyem nin epi lo ek mon ɛɛ ni tonu wumb pei ngenj ɛɛ aninga aninga bein topu kindim.

²⁰ Kindpi kin, pe Moses eim ek yi nim, “Pe miyem ei, enim nge ek dinga keimi konj Gos ngurum ek ei, dinga kindang kin, ekii sik erngii.”

²¹ Nga oł yi mił eim erim ku, Moses eim kung miyem ei sipi kin, tonu alap men ngii ełe nin, nga ming nin epi sim konu ełe, pei miyem kindpi kin, men tok ełmin oł ei nge aninga aninga bein to tonu kindim.

²² Pe keimi Jura nge lo ek ełe, epi aninga pei mił kopur kanim pei ei, kung miyem bein topu kin, kun ka mił simba enim. Ba nga wumb epi endi kung mił to kondpu kin, miyem ei mani onenelang kin, kaplı Gos eim wumb oł kis ełmin oł ei, kil ngopu si kindnenelang mon.

Krais Ei Eim Kułmał Kalpi Ngołum

²³ Keimi, yi mił erang wumb kułmał kalıłmin oł ei, epi kanim kanim pei epin konu ełe min men mon mił keimi epi ei, kil ngo si kindmin ni enjing. Ba epin konu ełe kułmał kalıłmin keimi epi pei ei, oł kun ka mendpił mołum. Mułang kin, epin konu epi ombu ei, mei ełe epi ombu, to mani kindpi kin, kułmał kalıłmin oł kun ka Jiisas ei, kaplı epin konu ełe epi pei, kil ngopu er kun erpi sim.

²⁴ Yi mił, Krais eim men ngii ełe, wumb angıl ełe takinmin men ngii min men mił ei, eim tuk punerim mon. Ba eim epin konu ełe min men keimi ei, tuk pum. Pupu kin, pe eim Arim Gos mołum konu ełe, angıl tunding orung dinga ełe mołpu kin, sinim paki topu er mołum.

²⁵ Jura men ngii kułmał kalıłmin owundu ei, eim men ngii ełe palting kun ka ełe kung ngii endeim endeim ni tuk pułmun. Pangin kin, eim kung miyem sik kin, Gos ngumun nik ełmin. Ba Krais eim oł yi mił, kunum kunum enalıłmon; ba Krais ei eim kunum endeim mendpił kalpi erim.

²⁶ Yi mił, Krajs eim nga kunum kunum ei, eim ngenj kumbii sipi kułulang kin, kunum ełe Gos muł mei pułngun mondpu kin, eririm kunum ei opu kin, pe tonu onum kunum ełe ełang. Ba ei mon; poru nimba kunum ei, mandi enim. Krajs eim ya mani mei ełe, kunum endeim mendpił tonu om. Opu kin, Krajs ei eim kułmał kałpi, Gos ngopu kin, sinim nge oł kis pei ei, eim kil ngopu si kindim.

²⁷ Ei yi mił ku, Gos erang kin wumb pei kunum endeim mendpił kułngii. Kolk kin, ekii se Gos kin kos owundu piingii nge kunum ełe, tonu omba.

²⁸ Yi mił ku, Krajs ei eim kułmał kałpi kunum endeim erpi kin, wumb pei oł kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, eim orung omba kunum ełe, wumb oł kis enjing eł, nga oł endi enermba, mon. Ba wumb nii endi, eim omba ni, dinga kui erik ka piik mułngii wumb ei, eim sipi orung simba.

10

Kumb Ok Kułmał Kałłmin Oł Ei, Wumb Oł Kis Ełmin Ei, Kapłi Kil Ngo Si Kindnermba

¹ Yi mił, Jura wumb lo ek ei, min men mon mił epi ka endi ei, ekii se tonu omba mił ei kaniłmin. Ba min men mon ei, kun mił mularpi kin, epi keimi mił mon. Jura lo ek ełe yi mił erpi kin, wumb en enim kung ngii endeim endeim ni ełe, kułmał ende mił kełngii nge ełmin. Yi mił lo ek ei, wumb nii endi eim Gos kin mandi omba wu ei, eim er kun ka ermba ei, kapłi enerim mon.

² Nimbił erang pe Jura lo ek ei, wumb er kun ka ełang kin, nga en enim kułmał nga kil enełangin

mon. Nga wumb men ngii eŕe oŕangin kin, kuŕmaŕ ende miŕ kalk kun ka muŕuŕangin kin, nga en enim oŕ kis endi noman tuk eŕe, noman embin to piinenelaŕangin ku.

³ Ba wumb en enim kung ngii endeim endeim ni, kuŕmaŕ kalk ngok enjing ei, en enim oŕ kis enjing ei, kunum kunum noman to piik kin, nga noman to piingii ku.

⁴ Yi miŕ, nga kung meme nin, kung kou peŕe to konduk kin, miyem ei, wumb oŕ kis enjing ei, kil ngopu, si kindmba ni enjing ei, kapŕi enermba mon.

⁵ Ei yi miŕ, Kraiŕ eim ya mani mei eŕe omba kunum eŕe eim Gos kin yi nim.

“Wumb nge kung mendpiŕ nin, kuŕmaŕ kalk eŕmin epi ka wii ei, nim ngonmun ei, nim Gos noman enanim niŕin. Ba nim oŕ konj endi eran kin, na nge ngenj ei, er kun eran kin, na ya mani mei eŕe muŕmbii.

⁶ Nga wumb kung tok kuŕmaŕ kalk ngok kin, nga dup kalk epi ka wii en enim oŕ kis ei, si kindmba nik enmin oŕ ei nge mendpiŕ, nim Gos nim noman enaŕim mon.

⁷ Pe nga na nim kinganim ek yi nind ei, ‘Na ya op ninim noman eŕe, na nipe oŕ endi ermbii nim kin, Gos ni piin oŕ ei ermbii ond. Op kin, nim lo ek ei, na kin mon poŕ pendnjing paŕim miŕ ei, nim noman eŕe minj mendpiŕ na ermbii.’ ”

⁸ Nga kumb se, Kraiŕ eim ek yi nim,

“Pe nim Gos wumb kung tok kin, kuŕmaŕ kalk eŕmin ni, nga noman ka epi wii ngok nin, nga kung nin, epi dup eŕe kaŕiŕmin epi ei

nin, nga en enim nge oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei, nim noman enanim mon.” Nga Jura wumb oł ei nge, Moses nge lo ek ei, ekii sik elmin oł ei nge, nim Gos noman enanim, mon ku.

⁹ Pe nga ekii se, Jiisas Gos kin ek yi nim, “Na ya onj ei, nim noman ele nipe oł endi na ermbii ni piin kin, oł ei kapli ermbii.”

Neng kin sinim piinmin ei, Gos eim wumb en enim oł ok nge erik men tok elmin oł ei nge, si kindpi kin, nga oł konj endi men tok erngii oł endi ni pendim oł konj ei, Krais eim ond peri kołpu kin, eim Gos nge kulmał kalilmin oł ei erim.

¹⁰ Nimbił erang, Krais eim Gos nge noman ele ekii sipi kin, eim ngenj ei kulmał kalilmin mił kunum endeim mendpił, kalpi ngum. Ngang kin, ele nge, sinim oł kis enjpin oł ei, Krais eim kil ngopu si kindang kin, sinim oł kun ka mendpił tonu o pun mołmun.

¹¹ Pe nga kulmał kalilmin wumb pei kunum kunum kulmał kalk yi erik kin, kunum kunum kulmał ei, minj kalk mołmun. Ba kulmał ei, wumb en enim nge oł kis kil ngopu, kapli si kindnermba mon.

¹² Ba kunum ele, Krais eim kunum endeim mendpił, kołpu kin, wumb en enim oł kis enjing ei kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, kulmał ei, kunum kunum paki topu kin, piram dinga pimba. Peng kin, Krais eim tonu pupu kin, Gos kin angil ele tunding dinga ele mołum.

¹³ Pe Krais eim kui erpi mułang kin, Gos eim opu orung wumb ei, eim simb ele mandring puk mułangin kin, opu orung wumb ei, kamb mani kindmba nge Owundu Jiisas eim kui er mołum.

14 Yi mił erang, Jiisas ei eim kunum endeim mendpił, kułmał kalpi ngum. Ngum ełe nge, wumb pei oł kis ełmin ei, pei kunum kunum kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb pii gii ninjing wumb ei, Gos ningił ełe, wumb kun ka kunum kunum mułngii.

15 Pe nga Gos nge Gui Ka ei, eim ek ka dinga ngang kin, sinim kin ek ni tor kindpi kin, yi mił ku nipi ngonum.

16 “Kunum ei poru neng kin, kaplı na enim kin ek konj dinga keimi endi ni pendinj ei, nip ngumbii,” pa ni Owundu yi ninim. “Na nam nge lo ek dinga ei, en enim kin noman tuk ełe, kind pendmbii. Pendip kin, nga na tonu en enim noman ełe, mon poł pendmbii ku,” Owundu yi nim.

17 Pe eim nga ek yi ninim,
“Na en enim oł kis enjing ei nin, lo ek to kindik enjing oł ei, na nga noman to piinermbii mon.”

18 Yi mił peng, Gos wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindim kin, kaplı nga ełmin oł eipi endi erik kin, kułmał kalk kin, oł kis enjing ei, kil ngopu si kindmba nik kin, nga endi enerngii mon.

Sinim Gos Eim Mołum Konu Ełe Mandi Opun

19 Yi mił erang engnan noł, Jiisas eim kołpu kin, miyem bein tum ełe nge, sinim kaplı Gos nge palting mołum konu kun ka wii mił ełe, pii gii dinga nipin kin, mund mong enarpin kin tuk bin.

20 Pe sinim kaplı, Gos nge palting kun ka wii mołum konu ełe, tuk bin andłim ei, konj kunum kunum mołulum andłam ei, Jiisas eim aki tum.

Topu kin, eim oł kun ka wii konu ełe alap ei, ondu mił eim tuk mił pum. Pum alap mił ei, eim ngenj mił, kułmał kałpi Gos kin ngum.

²¹ Yi mił, pe sinim Gos nge kułmał kałim Owundu ei, eim Gos nge tilap wumb ei tep mołum.

²² Pe sinim Gos kin mandi bin. Pupun kin, sinim noman tuk ełe, kun ka wii seng kin, nga sinim Gos kin pii gii dinga peng kin, nga sinim noman tuk gui nge oł kis ełe, Krai eim miyem kin kil ngopu, si kindpi kin, nga sinim ngenj ełe, noł konj ka wii ei, noł kindpi kin, kil ngopu mił si kindim.

²³ Sinim pii gii ełe, ni tor kindpin epi ka wii ei, simin ni kui er mołmun ei, dinga ambił gii nipin kin, si kindnermin mon. Nimbil erang Gos eim ermbii ni pendrim mił ei, eim keimi mendpil ermba.

²⁴ Nga sinim enginjpin noł, endeim endeim ni nipe mił erpin kin, noman to konj kindamin kin, nga en enim wumb eipi kin noman ngonmun oł ei, ngok kin, oł kun ka erngii nipin ermin.

²⁵ Nga sinim enginjpin noł kin, kułou topun men topun enmin oł ei nge, wak tunermin. Yi mił, wumb kombur kułou tok, men tok enalmin mił, yi enerngii mon. Ba enim enginjing noł kin endeim endeim ni, en enim noman tuk ełe, paki tok kin, er dinga erngii ei, yi mił nga pei erngii. Nimbil erang sinim piinmin ni, Krai kunum owundu kos piipi ermba kunum ei, mandi tonu omba enim.

²⁶ Pe yi mił, sinim Krai nge ek keimi pii sipin kin, nga sinim noman ełe oł kis ełe pira er end-injpin kin, kapli kułmał eipi endi nga, kapli sinim oł kis kil ngopu kin, si kindmba endi pinalim mon.

²⁷ Ba sinim Gos kos owundu piipi kin, tonu

omba ei mund mong ermin. Nga dup konu kis ei muł erpi kin, Gos nge popuł kis kumep ei, opu orung wumb kin tonu opu nupu poru nimba. Ełe nge, sinim piipin kin, oł kis enermin mon.

²⁸ Nga ok wu endi eim Moses lo ek ekii sinerim wu ei, wumb eim kin kaimb sinerik mon. Sinerangin kin wu ei kułmba. Nimbił erang wu tał min, tekliki wu ei, oł kis eririm ei, ni tor kindinjing.

²⁹ Yi mił, pe wu endi Kraiss kin eim buł ngopu nim kin, enim wu ei kin, nipe mił ni piimin? Wu ei, eim kumep kis owundu simba ni piimin. Kraiss eim nge miyem ei, Gos ek konj keimi ni pendrim ek dinga ei erang kin, wu ei oł kun ka mił erim. Ba wu ei, eim Gos nge ek konj keimi ni pendrim ek dinga miyem ei, wii mił ni piim. Nga wu ei, Gos nge Gui Ka noman ka ngołum ei, eim kin ek kis nipi ngum.

³⁰ Yi mił, pe sinim piinmin ni, Gos eim ek yi nim, “Pe wumb nii endi oł kis erim wu ei kin, na nam kumep kis ngo orung kindmbii nge pułwu,” Gos eim yi nim.

Eim nga ek yi nim,

“Owundu ei, eim nge wumb eim kos piim wu mił mołpu kin, wumb ei mok topu kos piipi ngumba.”

³¹ Gos eim kunum kunum konj mołulum pułwu ei, eim wumb oł kis elmin wumb ei, Gos noman dinga mułang kin eim keimi kumep kis ngumba. Ngopu kin, eim epi kis mendpił ermba. Ełe nge ni piipin kin kun ka ermin.

³² Ba kumb ok, enim pii gii dinga endi ninjing ei, enim kom se piingii. Ok kunum ełe, enim Gos

nge ek ka ei, enim nge noman tuk eġ Gos nge tiġang andan tum sinjing kunum ei, enim kongun dinga erik kin, nga wumb ngenj kumbii pei enim ngangin sinjing. Ba enim dinga angk mulnjung.

³³ Kunum kopur, wumb kombur enim sik kin, wumb eipi nge kumb eġ angndik kin, enim kin ek kis nik nin, oġ embin tui ngok elmin. Nga kunum kopur, wumb eipi pii gii nik enjing ei, oġ embin tui ko wunmun wumb ei kin, enim tep tok ende puk kin, oġ embin tui ko wuk kin, paki toġmun ku.

³⁴ Yi miġ enim wumb ei, en enim pii gii nik kin, kan ngii eġ paġmin wumb ei kin, kaimb kulk ngunjung. Pe nga, wumb kis enim epi endi sengin kin, enim ka piik kin, kan wiik tunjung. Nimbiġ erang enim piinmin ei, enim ei tonu epin konu eġ, epi ka wii endi singii ei, kunum kunum simba.

³⁵ Yi miġ erang, pe enim pii gii ei, wii miġ wiik tunerngii mon. Nimbiġ erang pii gii ei, enim kumep ei, owundu ngang singii.

³⁶ Yi miġ, enim pii gii dinga kindik kin, ambil gii nik kin, angk muġngii! Molk kin, Gos nge noman eġ, ekii sik erik muġngii! Nga ekii se, enim Gos ngumbii ni pendrim miġ epi ka wii ei, ngang singii.

³⁷ Singii eġ nge, yi miġ,

“Pe kunum aninga kopur piram paġim ei, enim wu owundu endi omba nik kin, kuruk moġmun omba wu ei, eim kunum kinan kui er mulermba mon.

³⁸ Ba nam nge wumb na kin, kun ka moġmun wumb ei, pii gii nik mulnjung kin, wumb ei, enj enj konj muġngii. Nga wumb ei, ekii se buġ ngok

orung punjung kin, kapli na wumb ei kin, noman ka piip ngonermii mon.”

³⁹ Ba sinim wumb kopur, en enim buł ngok kin, am pungii nge wumb ei, ende kin molałmin mon. Ba sinim wumb pii gii dinga nipin kin, sinim noman tuk ełe, konj kunum kunum mułmun ei nge simin.

11

Pii Gii Nilmin Oł Ei Nge Pule

¹ Pe pii gii ninmin oł ei yi mił, sinim noman tuk ełe, keimi dinga ambił gii ni peng kin, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, keimi tonu omba ni, kunum olt kui er mołmun. Pe sinim epi nipe epi endi ningił ełe kinałmin epi ei, noman ełe pii poru ninim.

² Nimbił erang kumb ok wu kombur mulk ei, Gos kin pii gii nik kin wu ei, Gos eim kin yi nirim, “Wu kombur ei, oł kun ka ełmin wu,” nirim.

³ Pe sinim pii gii mendpił ełe nge, sinim piinmin ni, Gos eim ek neng mendpił, muł mei ni, konu pei tonu opu pirim. Yi mił, pe sinim kaninmin epi ei, Gos sinim kinenełamin epi ei kin eririm.

⁴ Pe wu Eipel ei, ok pii gii nipi kin, Gos kin ka endi kułmał kapli ngum. Ngum kułmał ei, angim Kein kułmał kamb mani kindpi kin, eim kułmał ka wii mendpił ngum. Ngopu kin keimi, Eipel Gos kin pii gii nim pile ełe nge, Gos Eipel kin, “Wu kun ka,” nim. Nipi kin, Gos eim Eipel kin, epi ka ei wii ngum ei, Gos sipi kin, ka piim. Nga Eipel kułang kin, ba eim pii gii ełe, akip yi ku, ek mił nga tangpi palim.

⁵ Ei yi mił ku, ok wu Einok Gos kin pii gii nim ele nge, Gos eim konj sipi kin, ei tonu epin konu ele sipim; ba eim kulerim mon. Nga wumb endi eim kuruk; ba eim kan sinerik mon. Nimbił erang, Gos eim mendpił, ei tonu sirim. Pe Gos nge ek ka ei, mon poł pendim ek ei, yi ninim, “Pe Einok Gos sipi kin, tonu epin konu ele sinerim kunum ele, Einok eim Gos nge noman ele ekii sipi, endang kin, Gos Einok kin ka piipi ngum.

⁶ Pe wumb nii endi Gos kin pii gii ninerim kin, kapłi Gos wu ei kin, ka piipi ngunermba mon. Nimbił erang wumb nii endi, eim Gos kin mandi omba wumb ei, eim Gos kinanim; ba Gos mołum ei, eim pii gii nimba. Nga eim pii gii nipi kin, Gos kumep ka wumb eim kin kuruk, kan simin ni erngii wumb ei kin ngumba.

⁷ Pe yi mił ku, wu Nowa ok eim Gos kin pii gii nirim kunum ele, Gos eim epi kis endi, ekii se tonu omba epi ei, Nowa kineririm epi ei, Gos eim Nowa kin yi nirim. Pe Nowa eim Gos nirim ek mił ei, eim pii gii ni ekii sipi kin, noł kanu endi, eim ambim kingam ambilam noł ni, tuk pungii mił eririm. Pe nga Nowa nin, eim nge wumb ei, to kis eneririm mon; konj ka mulk. Nga Nowa eim nge pii gii ele nge, pii gii ninenjing wumb kin kos mił owundu piipi kin, kis erpi ngurum. Nga Nowa nge pii gii ele nge, Gos Nowa kin “Wu kun ka,” nirim.

⁸ Pe Eiparam ok, eim Gos kin pii gii nim kunum ele, Gos eim kin ek nirim mił ei, ekii sim. Pe Gos eim Eiparam eim nge mei si kindpi kin, nga mei konu tongndung ele eipi, ba nipi kin, Gos ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendim konu ele ba. Pe

eim ngii konu mendpił ei, si kindpi kin, konu eipi endi, Gos Eiparam ba nim konu ei, pii poł tunerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi kin, konu ełe pum.

⁹ Pe Eiparam eim pii gii nirim ełe nge, Gos eim wumb kumb kan kun enalmin konu ełe pupu kin, Gos eim kin ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim konu ełe mułum. Mułang kin, Eiparam kingam Aisak ni, Aisak kingam Jeikop ni, wu kei mei konu eipi endi, wumb gulka mił, puk mulnjung. Molk kin, Gos eim ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim ei, ende sik ku. Nga en enim wu tekliki kei, tuk alap ngii ełe minj, nok pek mulk.

¹⁰ Yi mił, Eiparam kanpi kin, kui dinga erpi kin, konu owundu ełe nge, ngii tumunj dinga ei, kenmbii ni piirim. Nimbił erang, Gos eim konu owundu ełe, ngii takpi kin, er ka er sirim.

¹¹ Yi mił ku, amb Sera, ok Gos kin pii gii nirim. Nga eim tukui mołpu kin, kangil mengmba kunum ei, poru nirim; ba eim Gos kin pii gii nirim. Neng kin, Gos eim noman dinga ngang kin, eim kapli kangil mengmba. Mengpi kin, amb Sera yi ni piirim, Gos eim ek keimi ni pendrim mił, kapli na kangil mengmbii ni, yi piirim. Nimbił erang Gos eim ek keimi mendpił nilim ek ei, ni piirim.

¹² Yi mił ku, Eiparam eim endeim multum ei, tukui erpi kin, kułmba kunum mandi sirim; ba eim kangi endeim mengrim ełe nge, wumb pei kanjip pei mił, mer noł ku kulta mił, tonu ok pei mulk. Molk kin, wumb endi, Eiparam nge wumb tilap pei mołmun ei kemb tungii ei, ei kapli enanim mon.

¹³ Pe wumb ei, pei en enim pii gii nik kin, nga wumb ei, ekii se pei kulk. Kulk wumb ei, pei en enim Gos eim ek keimi dinga nipi kin, singii nirim epi ei, sinenjing mon. Ba en enim konu ełe turii enj ok kin, en enim kanik kin, ka ka piinjing. Piik kin, ni tor kindik yi ninjing, “Sin ya mei ełe wumb ei, gulka mił, o pun mołmun,” pa ninjing. “Sin ya mei ełe, kunum aninga mołmun,” pa ninjing.

¹⁴ Sinim kun piinmin! Pe wumb ombu, en enim ek ei nge ninjing wumb ombu, en enim nge mei mendpił ei, kuruk endnjing.

¹⁵ Nga en enim noman ełe, mei konu ełe, ok si kindik kin, onjung konu ełe, noman to piłangin kin, kaplı en enim mei konu ełe, orung pungii ei, andłam kun endi siłang.

¹⁶ Ba en enim oł yi mił, ni piik enenjing mon. Nimbił erang en enim noman ełe, mei ka wii ełe, pu poru nim konu ei, epin konu ełe mendpił, kan simin ni piik pungii. Yi mił erang, Gos eim singambił sipi kin, en enim Gos ningii, pa ninerim mon. Nga Gos eim wumb ei kin, konu owundu ełe, er kun ka er kindim sałim.

¹⁷ Pe Eiparam Gos kin pii gii nim ełe, eim Aisak kułmał kałpi kin, Gos ngumbii ni erim. Pe kunum ełe, Gos eim Eiparam oł endi ermba mił, kenmbii ni, oł endi eririm. Pe Eiparam eim Gos eim kin epi ka wii ngang kin, ek keimi dinga nipi pendrim mił sirim. Ba pe Eiparam eim nge kingam endeim mendpił, Gos kin kułmał kałpi kin, ngumbii ni erim.

¹⁸ Kumb ok, Gos ek nipi kin, Eiparam ngopu yi nirim, “Pe kinganim Aisak kin, nim nge kinganim noł pei, tonu ok mułngii.”

19 Pe Eiparam eim pii gii nirim ei, Gos kapli Aisak kułmba ei, nga sipi kin, orung konj simba ni piipi kin, eim kingam Aisak kułmał mił kałpi, Gos kin ngurum. Yi mił erang, sinim ek ekin yi nimin ei, Gos Aisak nga tukpu ełe, sipi orung sirim, yi nimin.

20 Pe nga, Aisak Gos kin pii gii nim ełe, Aisak eim Jeikop kin, Eiso tał, ek keimi dinga nipi kin, noman ka epi kangil tał, ekii se singil ni pendrim.

21 Yi mił nga ku, Jeikop eim Gos kin pii gii nipi kin, eim kułmba erpi kin, Jeikop eim Josep kingam noł ei, noman ka epi ka wii endi, endeim endeim ni, ok ngui ni pendrim mił ngum. Nga eim dolu kumb ełe, ambilpi mołpu kin, kan mani kanpi kin, Gos kin men topu kin, ka pii ngopu kin, kułum.

22 Pe nga, Josep Gos kin pii gii nirim ełe, eim kułmba mandi erpi kin, eim ek nipi kin, Esrel wumb Eisip konu ełe si kindik kin, Esrel nge konu ełe ekii se pungii, pa nirim. Nga eim wumb kin ek ni tor kindpi kin, eim embil ei, tukpu tungii mił, pa nirim.

23 Pe Moses nge mam arim teł, Gos kin pii gii nilmbil ełe, mam arim teł Moses kenkil ni, kangil ka wii mendpil ei, ekii se wu owundu mułmba, ni piikił. Yi mił peng kin, eł elip, kangi Moses sipkil kin, oi tekliki mił, koi erkil pendkil. Wumb tał eł elip Gos kin pii gii nikił kin, wu king lo ek ei mund mong kulerkil mon.

24 Yi mił ku, Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe, ekii se Moses eim owundu erpi, tonu mołpu kin, eim wu King Pero nge ambłam kingam mił, mułmbii ni, noman to piinerim mon.

25 Nga Moses wumb oł kis ełmin oł ei nge, kunum aninga kopur, ka ka piipi mułmbii ni, noman to piinerim mon. Ba Moses eim, Gos nge wumb kin ouni, ngenj kumbii simbii ni piim.

26 Pe eim piipi kin, nam Kraiss nge embe ełe, ngenj kumbii sinj kin, oł ei nge, Eisip konu ełe epi ka wii, ku nin epi sałim mił ombu, to mani kindmba. Nimbił erang eim noman to piipi kin, ekii se Gos epi ka wii ngang kin, simbii ni piim.

27 Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe, eim Eisip konu ełe si kindpi kin, Eisip konu ełe king nge popuł kis sirim ei, mund mong erpi kin, piineririm mon. Wu endi eim, Gos ningił ełe ak topu kin, Gos kinermba. Nimbił erang Moses eim Gos min men mił mołpu kin, kenrim mił, pii gii dinga nipi kin, ambił gii ni mułpu kin, eim mund mong eneririm.

28 Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, eim erang kin, kuni owundu 'Pasopa' ni, oł ei erpi kin, kung siipsiip wał miyem ei sipi kin andan topu kin, 'Yi erei!' neng kin, Esrel wumb ngii ondpuł ełe, mundjung. Moses eim pii gii nirim ełe nge mundangin kin, enjel kulii endi opu kin, Esrel wumb kangił kumna mengnjing kangił ombu, to kundmba ei nge, kapłi to kundnermba mon nik, yi enjing.

29 Yi mił ku, pe Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, en enim 'Ep Noł Kundii' niłmin ei, tumb tok punjung ei, mei kep er seng kin, punjung. Ba Eisip wumb en enim, oł ei ekii sik kin, ermin nik kin enjing; ba noł nok kin, kolk poru ninjing.

³⁰ Pe nga Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nga Esrel wumb en enim, Jeriko konu owundu eġe, andik kin, si pok er muġangin kin, kunum angil orung nga taġ o pum. Pang kin, konu owundu eġe nge, kom ku kung gui er pendnjing ei, engin topu mani pum.

³¹ Yi miġ ku, ok oġ kis er andlim amb Reiyap ei, eim Gos kin pii gii nirim. Nirim eġe nge, eim wumb kombur konu eġe, kan poġ tungii nge onjung wumb ei, tuk sipi paki tang kin, pii gii ninenjing wumb eipi, eim to kundmun ni enjing; ba amb ei kapli to kundnenjing mon.

³² Pe na nga nipe ek endi nimbii? Nimbil erang pe na kunum pei seng kin, kapli na wu ombu, Giriyon ni, Barak ni, Samson ni, Jepsa ni, Deipis ni, Samuyel ni, nga Gos oġ ekii se tonu omba nge, piik nik eġmin wumb ombu nge, pii gii nik ek ei, nimbii; ba kunum endi sinaġim mon!

³³ Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, wumb eipi nge king kin, opu erik kin, opu tok orung kindik kin, yi enjing. Pe en enim, oġ kun ka pirim miġ enjing. Nga en enim, Gos ek keimi dinga nipi kin, ngumbii nirim epi ei, ngang kin sik. Nga wumb eipi, en enim pii gii ei je erang kin, Gos kung simbii laiyon gupu eġe eim ambiġ kum tum ku.

³⁴ Pe dup owundu kis noġum ei, wumb nga en enim pii gii eġe, to kumbulmun. To kumbulk kin, nga wumb en enim, tui jik ei, to kundngii eġmin ei, nung nik kin, am puġmun ku. Pe wumb ei, en enim dinga sineririm; ba nga ekii se, en enim Gos dinga ngang kin sik endik. Andik kin, en enim dinga wii pu molk kin, opu wumb konu

eipi wumb ei, to kindangin kin, nung nik pułmun.

³⁵ Pe wumb kulnjung wumb ei, nga angk kin, konj tonu wangin kin, en enim embnjing noł ei, pii gii nik ełe nge, sik orung sinjing. Nga wumb kopur, en enim kan ngii mił ełe mułangin kin, en enim ngenj ełe, kepii to kundmun ni enjing. Nimbił erang, wumb en enim, Gos kin opu orung erik kin, buł ngułangin kin, kapłi opu orung wumb kindangin kin, pułangin. Ba nga opu orung wumb kin, ek ei ekii sinenjing mon. Oł yi mił enjing ełe nge, en enim tukpu ełe, angk kin, noman konj nga ka wii ei, simin ni piinjing.

³⁶ Pe wumb eipi kopur en enim, ek buł ambilk ngunjung. Nga wumb kopur en enim kepii tunjung. Tok kin, nga wumb kopur, kan tok kin, kan ngii ełe pendnjing.

³⁷ Pe opu wumb kopur, en enim pii gii ninjing wumb ei kin, kom ku tunjung. Tok kin, nga wumb ombu, en enim kin tui to kołmung erik kin, tał enjing. Nga wumb ombu, en enim tui sik to kundnjung ku. Pe wumb kombur en enim alap sinerang kin, kung siipsiip ni, kung meme ni, ngenj ei sik kin, konduk mił, kindik andiłmin. Nga wumb kombur, en enim nge ngenj ełe, epi endi sinerang kin, wii mulnjung. Pe wumb en enim kin, ngenj kumbii kanim kanim ngok kin, oł embin tui kanim kanim ngunjung ku.

³⁸ Pe ya mani mei konu ełe wumb ei, wumb kis; ba pii gii ninjing wumb ei, en enim ka wii mendpił. Pe wumb pii gii ninjing wumb eipi si kindik kin, en enim konu ełe mei wumb mulenjing konu ełe mei wii sim konu ełe komung ni, tuk kom ku tukpu ni, mei tukpu sim konu ełe

ni, koi er pek punjung.

³⁹ Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, Gos ningil eġe, embe ka wii sinjing. Ba Gos en enim kin, ek keimi dinga ni ngumbii nirim epi ei kunum eġe sinenjing; ba en enim kulnjung.

⁴⁰ Nimbiġ erang, ok Gos eim noman eġe, ekii se sinim kin ermbii ni piirim oġ ei, er kun er sim salim. Yi miġ, ok pii gii ninjing wumb ei, kumb se oġ kun ka eġmin wumb miġ, tonu onergii mon ba; sinim en enim kin ouni, Gos erang kin, sinim pei oġ kun ka eġmin wumb miġ, tonu omun.

12

Gos Eim Sinim Nge Erinjpin

¹ Nga yi miġ pii gii ninjing wumb ok nge, sinim si pok erik moġmun ei, pei tiġap owundu, konu kupu miġ, sinim si pok enmin. Erik kin, en enim sinim kanik kin, kui er moġmun. Molk kin, nga sinim oġ embin tui kis kanim kanim nin, oġ kis embin simba epi pei, sinim oġ kun ka ermin ei, ambiġ gii ni, pimba ei si kindmin. Si kindpin kin, sinim noman dinga kindpin kin, kunum olt miġ sikir pupun kin, nga sinim Gos epi ka wii endi, simin ni piipin kin, dinga sikir bin. Pupun kin, Gos nge epi ka wii ei simin.

² Pe sinim sikir pupun kin, Jiisas kin kun kanpin muġmun. Pe eim kin pii gii ninmin ei nge puġwu. Nga eim erang kin, sinim pii gii ei, tonu dinga opu kin, kun ka mendpiġ simba. Pe nga, Jiisas eim yi ku, pii gii dinga nipi kin, eim noman ka wii ei, eim piipi kin, eim ond peri eġe, dinga kindpi kin, dinga

erang mułum. Mołpu kin, eim wu kis mił, ond peri ełe, singambil ei, epi wii mił ni piim. Piipi kin, ekii se Jiisas eim Gos nge king peł ełe, angil tundung ełe dinga ełe mołum.

³ Enim Kraiss oł kun ka erim mił, enim pii kun erngii! Pe wumb oł kis ełmin wumb ei, en enim Jiisas kin oł kis erik kin, ek kis ninjing. Nik kin, wumb ei eim kin oł kis enjing; ba eim dinga kindpi mułum. Mołpu kin, sinim Kraiss nge ek ei piipin kin, sinim eim kongun erpin, ten kularpin kin, sinim noman tuk ełe dinga ei, wakin tunermin mon ku.

⁴ Pe en enim oł kis enmin oł ei, to mani kindmin nik kin, opu orung enmin. Ba enim oł kis enmin oł ei nge, opu erik kin, en enim nge miyem mendpił ei, endi mani onerang kin, wumb Kraiss to kundnjung mił, en enim yi mił kulenjing mon!

⁵ Mon peng kin, Gos enim noman tuk ełe, ek ka dinga nipi, paki topu kin, enim eim nge kingam noł mił, ek ni ngum ei, enim ouru nimba.

“Na kingnan noł, Owundu enim kin oł endi erpi kin, er kun ermbii ni erim kin, kunum ełe enim epi ei wii mił ni piinerngii mon! Pe enim eim oł endi er kun ermbii ni erim kin, kaplı enim nge noman tuk dinga ei, wakin tunerngii mon!”

⁶ Nimbił erang, pe Owundu eim wumb kin noman ngonum wumb ei kin mendpił, er kun ełim. Pe wumb kopur en enim, eim kingam noł mołmun wumb ei kin, kepıi mił topu kin, er kun ełim.

⁷ Pe enim dinga angk mułangin kin ełe nge, Gos kaplı enim er kun ermba. Erpi kin, Gos eim enim mił ei, eim kingam yi mił ku ełim. Erpi kin, kangil

endi eim oł kis erang kin, eim arim eim kin, er kun elim.

⁸ Ba ernjing eim nge kingenjing noł ei, er kun elim. Nga Erinjpin Gos eim nge kingam noł sinim eim er kun enerim kin, kapli sinim kangıl ei eim nge kingam noł mendpił mon; ba kangıl ei, ernjing molakim yi mił mułngii.

⁹ Yi mił, pe nga sinim ya mani mei ełe erinjpin ei, sinim kin er kun erangin kin, sinim en enim ka piipin kin, ek ei kom sipin piilmin. Ba yi mił, nga sinim ei tonu epin konu ełe Erinjpin Gos, eim Gui mołum ei, eim ek nirim mił ekii sipin ermin. Erpin kin, kapli sinim noman konj kunum kunum mułmun nge simin.

¹⁰ Yi mił, sinim ya mani mei ełe erinjpin ei, kunum aninga kopur, sinim erinjpin er kun er ngumbii ni, piilim mamb, kunum ei ngołum. Ba Gos sinim keimi er kun erpi kin, sinim paki topu kin, sinim Gos eim kun ka wii mołum mił yi ku mułmun nipi elim.

¹¹ Yi mił, sinim erinjpin ei, sinim kin kumbii kis ngonum ei, sinim er kun ermba nge ngonum; ba kunum ełe, sinim oł ei nge ka piinalmin mon. Nga sinim nge noman ełe, embin ku tołum; ba ekii se, sinim kumbii kis ei, er kun erang kin ełe nge, sinim noman emin ka seng kin, oł kun ka elmin.

Sinim Dinga Angpin Mułmun

¹² Pe yi mił, enim angıl dinga sinałim ei, tonu dinga kindik kin, Gos nge kongun dinga erngii. Nga enim simb dinga sinarpi nim kin, enim simb ełe dinga kindik angk kin, Gos nge kongun erngii.

¹³ Nga enim simb eġe andġam ei, er kun ka erik pangin kin, nga simb endi kis muġum kin, kapġi simb gopuġ ei, nga pong sinermba mon; ba ei nga kun ka moġpu kin, Gos oġ ekii simba.

¹⁴ Pe enim wumb pei kin, noman emin ka seng muġngii. Pe enim oġ kun ka oġ ei, kongun dinga erik muġngii. Nimbiġ erang wumb nii endi, eim oġ kun ka enerim kin, kapġi wumb ei Gos Owundu kindermba mon.

¹⁵ Pe enim kan kun erik muġngii! Mon pim kin, enim moġmun konu eġe, wumb endi eim Gos nge noman ka ngum epi ei, buġ ngopu sinermba. Nga mon pim kin, enim moġmun konu eġe, wu endi epi kumbii kis enim miġ, tonu opu kin, mong kumbii kis tumba. Yi miġ topu kin, enim kin embin ngopu kin, enim oġ kis penj tui epi endi, Gos ningiġ eġe erpi, ngumba.

¹⁶ Mon pim kin, enim moġmun konu eġe wu endi, amb ngunduk enmin min; Gos kin buġ ngok kin, pii gii ninarik enmin oġ ei, wu Eiso ok eririm miġ, enmin. Wu Eiso eim kunum endi, eim angim Jeikop kin kuni endeim mendpiġ, top erpi kin, eim kangi kumna nge ek ka nipi kin, ngum epi ka wii ei, buġ ngopu wii miġ si kindim.

¹⁷ Yi miġ, pe enim piinmin ekii se ei, eim arim nge noman ek ka epi ka wii ei ngang kin, eim nga simbii ni piipi kin erim; ba Gos mon nirim. Pe nga wu Eiso eim ke dinga nipi kin, epi ka wii epi ei, orung simbii ni piirim; ba eim noman tuk eġe, ak toġmun andġam endi, sinaġim mon.

Komung Saiyon Ka Wii

18 Yi mił, enim Gos nge konu ka wii ɛle onjung kin enim Esrel wumb en enim komung Sainai konu ɛle ołmun mił, enim angil minjin tungii mił, onanmin mon. Ba konu ɛle komung Sainai konu ɛle dup nopu kin, muł erang piłmin mił ni, nga konu emii ɛlim oł ei ni, nga konu pop owundu ołum oł ei nge, erang kin piınmin.

19 Nga beli mił epi endi, ek tingang piyangin kin, nga Gos eim ek tingang piınjing ku. Pe wumb en enim mund mong erik kin, Moses kin ke nik kin, Gos ek nga ni tor kindnerangli mon ninjing!

20 Yi mił erang, wumb ei, en enim Gos ek dinga nipi ngang kin, mund mong enjing. Gos eim ek yi nim,

“Pe nga wumb endi min, kung endi yi ku, tonu komung Sainai ɛle, minjin tok ninjing kin, kom ku to kundngii.”

Yi neng piik kin, wumb mund mong enjing.

21 Pe epi nipe endi erim epi ei yi ku, Moses eim kenmbii mił, kapli enanim. Moses eim yi nim, “Nam oł ei kanip kin, mund mong end ku,” pa nim.

22 Ba enim ekii se tonu onjung wumb ei kin, Gos oł eipi endi erang kin, enim konu ka wii ɛle komung Saiyon ni, konu owundu, Gos kunum kunum konj mołum konu ɛle, epin Jerusalem konu owundu ɛle ni, konu ɛle enjel pei pei kułou tok kin, ka ka piik ɛłmin konu ɛle enim kin ouni onjung.

23 Nga enim ok Gos nge pii gii wumb nge, kingam noł kumna mił mołmun konu ɛle, kułou tok kin, noman ka ka piik mołmun. Pe wumb ombu en enim ei, tonu epin konu ɛle, embe mon

poł pendrim pałim. Pe enim ok, Gos eim wumb kos owundu piimba wu mołum konu kumb ęle onjung. Nga enim wumb noman tuk gui ei, Gos nge wumb oł kun ka erang kin, tonu ok mulnjung wumb ei, pe mołmun konu ka wii ęle enim onjung ku.

²⁴ Pe nga enim Jiisas kin onjung. Wangin kin, Jiisas eim enim mołmun konu ęle, tuk mii memb nge, wu eim enim kin, ek dinga konj ni pendrim pałim. Pe enim nga Jiisas kołpu kin; miyem ei, ok enim kin bein topu kin, ek dinga konj ni pendrim ei, er dinga kindim kunum ęle, eim mołum ku. Nga eim miyem ei, epi ka wii endi andan topu ngum. Ngum epi ei wu endi Eipel to kondpu, kumep kis ngum wu ei, Eipel nge miyem epi ei, ende mił mon. Jiisas nge miyem ka wii mendpił ei, Eipel nge miyem to mani kindim.

²⁵ Pe enim kan kun erik mułngii! Mon peng kin, enim Jiisas ek ninim ek ei, kom ambił pandi tok kin, eim ek piinerngii. Yi mił, kumb ok ya mani mei ęle wumb ei, Gos ek dinga nipi ngurum ek ei, tok kindik kin, buł ngunjung wumb ei, oł kis kumep ei, kamb mani kindik kin, nung nik punerngii mon. Yi mił erang, ekii se Gos tonu epin konu ęle mołpu kin, ek dinga nipi sinim kun ngonum. Nga sinim Gos eim nge ek ei, buł ngunjpun kin, kapłi sinim oł kis kumep ei, kamb mani kindpin kin, nung nipin kin, bin min? Ei mon mendpił!

²⁶ Ok kunum ęle, tonu komung Sainai ni konu ęle, Gos ek neng kin, mei kopu turum. Ba Gos akip ek dinga keimi yi ninim,
 “Kunum endi nga, nam ya mani mei konu ęle

mendpił, ambil ołup enermbii mon; ba tonu epin konu ełe ambil ołup ermbii ku,” pa nim.

²⁷ Pe “nga kunum endi” ek ei, sinim kin andan topu ngonum. Ngonum ei, Gos eim epi kanim kanim pei eririm ombu nge Gos eim epi ei, ołup erpi, to kis erpi kin, si kindmba. Si kindpi kin, Gos erang epi ka wii dinga ombu, ołup enerim kin, kapłi epi ka wii dinga ombu nga pira mułmba.

²⁸ Yi mił erang, pe sinim ka piipin kin, Gos ngumun. Nimbił erang, sinim Gos eim sinim tep er mołum konu ka ei, sinim sinmin ei, ołup enenmba mon! Pe nga, sinim Gos kin ka pii ngopun kin, eim kin embe ambil tonu kindpin kin, oł kun ka ełe, men topun nipin kin, Gos nge noman enim mił, ekii sipin ngopun mund mong ermin.

²⁹ Nimbił erang sinim Erinjpin Gos eim, dup mendpił kindang kin, epi pei dup nopu kin, topu kis er poru nimba pułwu eim mołum.

13

Gos Noman Enim Mił Ermin

¹ Pe enim engnjing noł endeim endeim ni, noman ngołmun oł ka minj erik kin, Kraiss nge wumb mułngii.

² Pe enim konu eipi wumb enim ngii konu ongii ei, “Wei!” a ningii ei, enim ouru ninermba. Nimbił erang enim piinmin; ok wumb kombur yi mił enjing ei, en enim Gos nge enjel sik kin, en enim ngii konu ełe, tuk tep erik kin, se mulnjung. Ba enjel onjung ei, en enim piinenjing; ba en enim wumb mendpił kombur onmun, ni piinjing.

³ Pe enim pii gii wumb kopur, kan ngii konu eŕe paŕmin ei, piingii yi miŕ, enim wumb ei kin, ouni kan ngii eŕe miŕ pingii. Nga enim wumb kopur ei, en enim Kraiŕ kin pii gii nik eŕe nge, ngenj kumbii sinmin ei, enim piingii. Nimbiŕ erang enim piinmin ei, en enim ngenj ei, wumb ombu miŕ, yi paŕim ku.

⁴ Pe wu endi amb simba oŕ ei, wumb pei oŕ ei, ambiŕ tonu kindik kin, ka piingii. Nimbiŕ erang wu ei, eim amb simba oŕ ei, Gos ningiŕ eŕe, oŕ kun ka wii mendpiŕ simba. Nimbiŕ erang enim piinmin ei, ekii se Gos kos owundu piipi kin, kumep kis ngopu kin, wu endi amb ngunduk kin, nga wu eipi amb kin oŕ kis erik enmin ei kin, ngumba.

⁵ Pe enim ku nin epi siŕmin oŕ ei nge, noman kulerngii mon! Ba Gos enim paki tang kin, nipe epi endi enim kin sim saŕim epi ei mendpiŕ, ka piik muŕngii. Nimbiŕ erang, Gos eim ek ok yi nirim, “Nam enim kanip wiik tunarpi kin, nga na enim wakin tunermbii mon ku!”

⁶ Pe sinim ek ninmin ei, pii gii nipin kin, ek ni tor kindpin ei,

“Owundu eim na paki toŕum. Pe wumb en enim, na kin nipe oŕ endi erngii ei, na mund mong tunermbii mon!”

⁷ Pe enim nge tep eŕmin wumb enim kin ok kin, Gos ek ka ni tor kindik nguk ei, enim piingii. Pe wumb ei, oŕ kun ka erik endik ei, enim noman to piingii! Piik erik kin, Gos kin pii gii nik ei, ekii sik kin, er endngii.

⁸ Jiisas Kraiŕ eim nin, eim ek ka ei ok multum; pe moŕum ku, nga ekii se kunum kunum muŕmba

ku. Eim ende minj piraṃ moḷpu ba. Nga eim ek ka piraṃ muḷmba ku.

⁹ Mon pim kin, kengip ek eipi eipi enim noman eḷe, to eipi eipi si tor simba. Seng kin, en enim Gos nge oḷ kun ka si kindik kin pungii. Nga enim noman tuk eḷe, Gos nge noman ka ngolum oḷ ei, dinga ngang kin, ei ka wii mendpiḷ moḷum. Ba enim noman tuk eḷe kuni mowii lo ek kanim kanim eḷe, ekii sik eḷmin oḷ ei, wumb endi paki tunaḷmin mon.

¹⁰ Pe Gos nge kuḷmaḷ kaḷiḷmin wumb ei, Jura wumb alap men ngii yi eḷmin wumb ei, sinim nge kuḷmaḷ kaḷmin kumo kuni ei, nungii; ba dinga sinermin ni piik kin, kapli nunaḷmin mon. Nimbil erang Jiisas eim sinim nge kuḷmaḷ kaḷmin kuni miḷ moḷum.

¹¹ Yi miḷ, Jura wumb nge kuḷmaḷ kaḷiḷim wu owundu ei, eim kung miyem ei, tu wupu kin, tuk konu ka wii mendpiḷ salim konu eḷe, kuḷmaḷ kaḷpi wumb en enim oḷ kis eḷmin ei, kil ngumba nipi elim. Ba kung ngenj ei, konu owundu andaring eḷe, dup kaḷiḷmin.

¹² Pe yi miḷ ku, Jiisas eim konu owundu nge, ondu torung eḷe kuḷum. Pe Jiisas eim koḷpu kin, eim nge miyem eḷe, wumb pei oḷ kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb ei Gos ningiḷ eḷe, oḷ kun ka wumb muḷngii.

¹³ Yi miḷ ku, sinim konu owundu eḷe, torung pupun kin, sinim Jiisas eim singambiḷ sipi kuḷum. Yi miḷ ku, sinim singambiḷ sipin kin, eim kin ouni ko wupun er muḷmun.

¹⁴ Pe ya mani mei konu eḷe, sinim kunum kunum muḷmun nge, konu owundu eḷe endi

sinalim mon; ba kunum kunum mułmun nge, konu owundu ełe ka wii endi, tonu omba ei, sinim kui er mołpun kin, kurpun andinmin.

¹⁵ Pe sinim Jiisas nge embe kin, kunum kunum Gos kin ka ka piipin ngopun kin, eim embe ambil tonu kindmin. Nimbił erang Jiisas eim sinim kin kułmał mił, kałpi ngum. Ngang kin sinim gupu ełe, Gos kin ka piipin ngopun kin, eim embe ełe, sinim ek ni tor kindpin kin, wumb eipi ngumun.

¹⁶ Pe enim wumb eipi epi sinerang mołmun wumb ei kin, paki tok kin, oł ka erngii ei nge, ourun tunerngii mon! Nimbił erang enim kułmał kalk kin, yi mił enmin oł ei, Gos eim noman ka piilim.

¹⁷ Pe enim nge tep wumb ek ningii mił ei, ekii sik ni, mandring molk pungii. Puk kin, enim noman tuk ełe tep molk erik kin, wumb mił ei nik kin, beltik, ekii se ni tor kindik kin, Gos kin ngungii. Pe enim tep ełmin wumb oł yi mił enjing ei, enim ekii sik kin, kaplı en enim ka piik kin, en enim kongun ełmin kongun ei nge, ambil gii nik kin, er mułngii. Mon pim kin, enim noman embin to piinjing kin, enim oł ei nge paki topu kin, ngunermba mon ku.

¹⁸ Pe enim sin kin prei erik kin, Gos ngangin kin, sin paki tumba. Yi mił, sin noman tuk gui ełe piinmin ei, Gos ningił ełe, sin kun ka mołmun keimi dinga ni piinmin. Sinim piipin kin, sinim noman ełe, oł kun ka kunum kunum er endmin, ni piinmin.

¹⁹ Pe na enim dinga kii sind ei, enim na kin Gos prei erangin kin, Gos na nga orung sikir kindang kin, enim kin nga nirik ombii.

Prei Ełmin Oł Ei Nge

²⁰ Pe sinim nge Gos noman emin pułwu; Gos ei, eim sinim nge Owundu Jiisas kultum ei, eim nga sipi orung konj sirim. Seng kin, Jiisas eim sinim kung siipsiip tep ełmin nge wu owundu mendpił mołum. Pe Jiisas eim nge miyem ei, sinim kin ek dinga keimi ni pendrim andłam konu ei, topu sim salim.

²¹ Seng kin, Gos eim sinim epi kanim kanim nipe epi endi sinerang mułmun ei, ngumba. Ngang kin, kapłi sinim Gos noman ełe ekii sipin kin, endmin. Nga Gos nge noman ełe oł ei, sinim noman tuk ełe, eim noman ka piinim mił eim kongun erpi mułmba. Nga Kraiss kin, sinim noman tuk ełe kongun erpi mołpu kin, Kraiss eim tiłang owundu nin, embe owundu kunum kunum pepi mołpu ba. Ei keimi!

²² Pe angnan noł; na enim kin ek dinga nip ngond. Enim na Gos ek nind ei, kom se piik kin, noman dinga kindip ngumbii nge end. Yi mił, na mon połup ngond ei, ek osii mił, ni ngond.

²³ Pe na enim piingii nind ei, sinim nge engin-jpin Timosii ei, eim kan ngii ełe si kindpi tor om. Pe sikir eim na kin opu nim kin, na Timosii kin ouni opuł kin, enim kenmbił.

²⁴ Pe sin nge ek ka nipin mołmun, pa ninmin ek ei nik kin, enim nge wumb tep wumb kin, nga Gos nge wumb mołmun ei kin, nik ngungii. Pe enim nge engnjing noł Esilii konu ełe wumb ei, enim kin, "Mułeiyo," nik ngonmun.

²⁵ Pe Gos nge noman ka ngołum oł ei, enim kin pei ouni mułmba. Ei keimi!

Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngołum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818